

PANORAMA MIASTA

BEZPŁATNY BIULETYN INFORMACYJNY SAMORZĄDU MIASTA TCZEWA
NR 9/225 • TCZEW • PAŹDZIERNIK 2009 r. ISSN 1234-5911

MAMY 18 MLN I SZANSE NA WIĘCEJ

W NUMERZE

... i dziś

Mamy już 18 mln i dużą szansę na kolejne 11 mln zł. Wygląda na to, że w przyszłym roku Tczew będzie wielkim placem budowy. Prezydent Tczewa podpisał umowy na dofinansowanie budowy transportowego węzła integracyjnego oraz infrastruktury Domu Przedsiębiorcy w Tczewie. Na ich realizację otrzymamy ponad 18 mln zł z Regionalnego Programu Operacyjnego Woj. Pomorskiego. Tczew zdobył też dodatkowy atut w wyścigu do unijnych funduszy przeznaczonych na rewitalizację najbardziej zaniedbanych dzielnic pomorskich miast. Porozumienie w sprawie zakresu przedsięwzięć objętych dofinansowaniem oznacza, że nasz projekt rewitalizacyjny został bardzo dobrze oceniony i jest niemal pewne, że uzyska wsparcie. Mamy szansę na kolejne 11 mln zł.

- Prezydent nagroził nauczycieli, artystów i najzdolniejszą młodzież
- Dzień bez samochodu – rekord frekwencji
- Tczewska publiczność to elita – uważa Halina Kasjaniuk, dyrektor artystyczny ZDARZEŃ
- Rowery łączą gminy – Tczew i Smołdzino chcą współpracować
- Litografie Marca Chagalla – niezwykły artysta, niezwykła wystawa
- Tczewska „dziesiątka” i gimnazjum w Norderstedt współpracują od 20 lat

Więcej na str. 3 i 4.

Kaplica Męczenników Ziemi Tczewskiej

W kościele p.w. NMP Matki Kościoła poświęcona została Kaplica Męczenników Ziemi Tczewskiej. Kaplica upamiętnia ponad 400 mieszkańców Tczewa i powiatu tczewskiego, zamordowanych w okresie okupacji hitlerowskiej. Wyjątkiem jest 26-letni tczewianin, który zmarł w okresie stanu wojennego, na skutek pobicia przez milicję. Nazwiska wszystkich ofiar zostały umieszczone na tablicach pamiątkowych.

Kaplicę poświęcił biskup pelpliński Jan Bernard Szłaga. W uroczystości uczestniczyli m.in. przedstawiciele samorządu Tczewa, powiatu i gmin z terenu powiatu tczewskiego. Obecne były poczty sztandarowe tczewskich szkół, organizacji, zakładów pracy oraz Kompania Honorowa 16. Tczewskiego Batalionu Saperów.

Kolejny dukat już styczniu

4 trsowy na jubileusz

4 trsowy, to drugi z serii dukatów lokalnych emitowanych przez Urząd Miejski w Tczewie z okazji jubileuszu 750-lecia nadania Tczewowi praw miejskich. Moneta trafi do obiegu 1 stycznia 2010 r. i będzie można się nią posługiwać przez trzy miesiące w wybranych punktach handlowych i usługowych. Mamy już projekt dukata, przygotowany przez Mennicę Polską, według koncepcji Biura Promocji UM w Tczewie.

Nazwa dukata: „trsow” nawiązuje do jednej z pierwszych nazw Tczewa. Na awersie znajduje się wizerunek średniowiecznego Tczewa, otoczonego murami obronnymi, rewers jest taki sam jak w przypadku 4 derślawów, pierwszego z dukatów okolicznościowych, które znajdowały się w obiegu od początku czerwca br. Znajduje się na nim współczesny tczewski gryf i logo 750-lecia miasta. Dukat 4 trsowy wart będzie 4 zł. Zasady dystrybucji będą podobne jak w przypadku 4 derślawów. Do Tczewa trafi 20 tys. monet. W czerwcu 2010 r. wyemitowany zostanie ostatni z serii dukatów lokalnych – 4 sambory.

Prezydent wyróżnił budowlanców

Tczewianka **Anna Stelmaszyk-Świerczyńska**, zastępca dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni i **Antoni Jezierski**, współwłaściciel tczewskiej firmy ELBA (wykonawcy m.in. naszej przystani rzecznej) otrzymali wyróżnienia prezydenta miasta Tczewa z okazji Dnia Pracownika Budowlanego. Uroczysta gala odbyła się w Teatrze Wybrzeże w Gdańsku.

Galę połączoną z uhonorowaniem wyróżniających się pracowników branży budowlanej organizuje Okręgowa Izba Inżynierów Budowlanych w Gdańsku. W ramach współpracy z tą jednostką prezydent Tczewa nadaje wyróżnienia tym członkom izby, którzy są związani z Tczewem, tu mieszkają, pracują, promują nasze miasto.

W uroczystej gali wzięli udział, oprócz członków Okręgowej Izby Inżynierów Budowlanych, marszałek województwa pomorskiego, wojewoda pomorski, przedstawiciele samorządów miast naszego województwa.

XXXVIII SESJA

Proponowany porządek obrad XXXVIII sesji Rady Miejskiej w Tczewie na dzień 29 października 2009 r. o godz. 10.00 w sali konferencyjnej im. F. Fabicha w Urzędzie Miejskim w Tczewie

I. Część pierwsza:

1. Otwarcie sesji i powitanie gości.
2. Sprawdzenie obecności radnych.
3. Przedstawienie proponowanego porządku obrad sesji.
4. Przyjęcie protokołu z sesji Rady Miejskiej w Tczewie z 24 września 2009 r.
5. Informacja z działalności Prezydenta Miasta Tczewa.
6. Informacja z interpelacji zgłoszonych przez radnych w okresie od 24 września do 28 października 2009 r.

II. Część druga:

7. Informacja Prezydenta Miasta o oświadczeniach majątkowych złożonych za 2008 r.
8. Informacja Przewodniczącego Rady Miejskiej o oświadczeniach majątkowych złożonych za 2008 r.
9. Informacja z przebiegu „Nieobozowej Akcji Lato 2009”.
10. Podjęcie uchwał w sprawie:
  - 10.1 określenia wysokości stawek podatku od nieruchomości na terenie miasta Tczewa,
  - 10.2 określenia wysokości stawek podatku od środków transportowych na terenie miasta Tczewa,
  - 10.3 wzoru formularzy niezbędnych do wymiaru i poboru podatku od nieruchomości, rolnego i leśnego,
  - 10.4 ustalenia liczby nowych licencji na wykonywanie transportu drogowego taksówką w 2010 r.,
  - 10.5 ustalenia górnych stawek opłat za usługi w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i w zakresie opróżniania zbiorników bezodpornych i transport nieczystości ciekłych,
  - 10.6 uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Tczewa uchwalonego uchwałą Nr XXVIII/263/2005 Rady Miejskiej w Tczewie z 27 stycznia 2005 r.,
  - 10.7 określenia szczegółowego trybu udzielania, rozliczania i kontroli wykorzystania udzielonej dotacji dla przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego oraz szkół prowadzonych na terenie Gminy Miejskiej Tczew, dla których organem prowadzącym nie jest jednostka samorządu terytorialnego,
  - 10.8 zmieniająca uchwałę w sprawie ustalenia nazw nowych ulic i zmiany niektórych, dotychczasowych nazw ulic oraz ustalenia nazw niektórych skwerów,
  - 10.9 wyrażenia zgody na zaciągnięcie zobowiązań finansowych na świadczenie usług w zakresie konserwacji i eksploatacji urządzeń oświetlenia ulicznego będących własnością Gminy Miejskiej Tczew w latach 2010–2012,
  - 10.10 porozumienia międzygminnego,
  - 10.11 wyrażenia zgody na dokonanie darowizny nieruchomości niezabudowanej, położonej w Tczewie przy ul. Kaszubskiej z przeznaczeniem na prowadzenie przedszkola publicznego,
  - 10.12 przejęcia od Zarządu Powiatu Tczewskiego zadań związanych z zimowym utrzymaniem dróg powiatowych na terenie miasta przez Gminę Miejska Tczew w sezonie zimowym 2009/2010,
11. Zgłaszanie interpelacji i wniosków.
12. Wolne wnioski, oświadczenia.

Porządek sporządzono dnia 12.10.2009 r.

ILU NAS JEST?

1 października 2009 r. w Tczewie zameldowanych było 60 266 osób, w tym 59 233 na pobyt stały i 1033 na pobyt czasowy. Od początku września 2009 r. przybyło 95 mieszkańców miasta.

Panorama Miasta – Biuletyn Informacyjny Samorządu Miasta Tczewa

Rada Programowa: przewodniczący – Kazimierz Ickiewicz

członkowie – Zenon Drewa, Mirosław Pobłocki, Włodzimierz Mroczkowski, Grażyna Antczak, Zyta Myszką, Ludwik Kiedrowski.

Redaktor naczelny – Małgorzata Mykowska.

Urząd Miejski Tczew, Biuro Promocji Miasta ☎ 77-59-322

Wydawca: Miejska Biblioteka Publiczna im. Aleksandra Skulteta,

ul. J. Dąbrowskiego 6, ☎ 531-35-50; 531-36-37

Tczew w gronie liderów

Unijna szansa na rewitalizację

Tak w niedalekiej przyszłości wyglądać będzie skwerek przy ul. Rybackiej

Tczew zdobył dodatkowy atut w wyścigu do unijnych funduszy przeznaczonych na rewitalizację najbardziej zaniedbanych dzielnic pomorskich miast. Porozumienie w sprawie zakresu przedsięwzięć objętych dofinansowaniem w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Woj. Pomorskiego, podpisane 2 października przez marszałka woj. pomorskiego oraz wiceprezydenta Tczewa oznacza, że nasz projekt rewitalizacyjny został bardzo dobrze oceniony i jest niemal pewne, że uzyska dofinansowanie. **Mamy szansę na 11 mln zł.**

Spśród ośmiu miast w kategorii powyżej 35 tys. mieszkańców, pięć złożyło odpowiednie noty, ale tylko trzy zostały zaakceptowane – Tczew, Lębork i Wejherowo (Gdańsk i Słupsk tworzą odrębną kategorię). Uroczyste podpisanie porozumień odbyło się Centrum Sztuki Współczesnej Łaźnia w Gdańsku. W imieniu prezydenta Tczewa podpisał je wiceprezydent **Zenon Drewa**.

Podpisanie porozumienia daje miastom gwarancję przyznania projektowi dodatkowych punktów podczas oceny strategicznej (jeden z etapów oceny projektów w konkursie) za spełnienie kryterium A.1. – Zgodność z przesłankami i celami osi priorytetowej, czyli „aktywizacja społeczna i gospodarcza zdegradowanych obszarów miejskich i podnoszenie atrakcyjności stref rozwojowych w miastach”. Wszystkie projekty wezmą udział w konkursie, który zostanie rozstrzygnięty na początku 2010 r.

– Przygotowana przez nas Nota intencyjna dla obszaru zdegradowanego na Starym Mieście w Tczewie została oceniona pozytywnie przez Zespół do spraw rewitalizacji w Urzędzie Marszałkowskim – powiedziała **Danuta Morzuch-Bielawska**, naczelnik Wydz. Planowania Przestrzennego Urzędu Miejskiego w Tczewie. – Uznano, że nasz projekt jest kompleksowy i spełnia wymagane kryteria. Podkreślono, że sposób przygotowania noty sugeruje, że Tczew posiada spójną i przemyślaną

politykę rewitalizacyjną gwarantującą realizację zamierzonych działań i osiągnięcie zaplanowanych efektów. Dodatkowo nota została opatrzona bogatym materiałem graficznym ułatwiającym ocenę zaplanowanych przedsięwzięć.

Wspomniane kryteria to:

– **spełnienie definicji obszaru zdegradowanego** (wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia, niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej, porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego)

– **charakterystyka obszaru zdegradowanego** (określenie m.in. struktury demograficznej, organizacji pomocowych, patologii społecznych, bezpieczeństwa publicznego, infrastruktury, walorów kulturowych i przyrodniczych)

– **udział partnerów w realizacji projektu** (wśród partnerów znajdują się m.in. organizacje pozarządowe, szkoły wyższe, Komenda Powiatowa Policji)

– **kompleksowość planowanych przedsięwzięć infrastrukturalnych** (wśród wyróżniających się działań znajdują się adaptacja budynku na warsztaty terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych, utworzenie świetlicy dla dzieci)

– **kompleksowość planowanych działań społecznych** (wśród wyróżniających się przedsięwzięć jest cykl spotkań szkoleniowych „Trzeźwy umysł małolata” oraz warsztaty organizowane przez studentów Politechniki Gdańskiej „Mieszkać lepiej”).

Należy podkreślić fakt powiązania działań związanych z rewitalizacją (wyznaczenie obszaru zdegradowanego i podpisanie porozumienia) z możliwością finansowania projektów. W konkursie w ramach „Przeciwdziałania 7.2.1. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem” (Program Operacyjny Kapitał Ludzki), jako grupę docelową w projekcie określono wyłącznie osoby będące mieszkańcami obszarów zdegradowanych.

Więcej informacji na www.defs.woj-pomorskie.pl

M.M.

KRÓTKO

• ORLIK finiszuje

Kończą się prace przy budowie boiska ORLIK przy Sportowej Szkole Podstawowej nr 2, termin upływa z końcem października. W efekcie inwestycji powstanie boisko do piłki nożnej (będzie przystosowane także do gry w piłkę ręczną) z nawierzchnią ze sztucznej trawy (26x56 m) oraz boisko do koszykówki i siatkówki (15,1x28,1 m) z nawierzchnią poliuretanową. Dodatkowo powstanie budynek z szatniami i sanitariatami. Inwestycja obejmie wykonanie ogrodzenia i oświetlenia.

Koszt Orlika przy SSP 2 to 1.068.625,09 zł, z czego 333 tys. pokrywa Ministerstwo Sportu i Turystyki, drugie tyle Urząd Marszałkowski, resztę zapłaci budżet miasta.

• Boisko przy Ceglarskiej

W połowie listopada upływa termin zakończenia budowy boiska piłkarskiego przy ul. Ceglarskiej. Boisko będzie miało wymiary 110x70 m. Wykonano już roboty ziemne, przebudowano kanalizację deszczową i wodociągową, wykonano drenaż boiska, położone zostały przewody zasilające oświetlenie i zamontowano słupy oświetleniowe. Rozpoczynają się prace związane z wykonaniem podbudowy pod nawierzchnię. W ramach inwestycji wykonany zostanie także dojazd i miejsca postojowe. Koszt zadania to blisko 2 mln zł.

• Trwa remont Zamkowej

Do końca listopada przejezdna powinna być ul. Zamkowa. We wrześniu naprawę uszkodzonych kolektorów zakończył tam Zakład Wodociągów i Kanalizacji, a następnie wznowione zostały prace związane z remontem nawierzchni. Prace potrwać do końca listopada.

• Wiadukt zamknięty na pół roku

Od początku października całkowicie zamknięty dla ruchu jest wiadukt w ul. 1 Maja w Tczewie. Utrudnienia spowodowane są koniecznością wykonania remontu. Termin zakończenia prac przewidziano na 30 kwietnia 2010 r. Do 31 marca przyszłego roku wiadukt będzie całkowicie zamknięty dla ruchu. Wiadukt znajduje się w ciągu drogi powiatowej, natomiast inwestycja finansowana jest po połowie przez miasto i powiat tczewski.

• Powiatowy Zarząd Dróg w Tczewie wyznaczył objazdy na czas remontu:

– ul. 1 Maja (od ul. Gdańskiej przez al. Zwycięstwa, ul. Wojska Polskiego, pl. Piłsudskiego, ul. Obr. Westerplatte, ul. 1 Maja),

– ul. Jana z Kolna (ul. Jana z Kolna, ul. 1 Maja, ul. Kard. Wyszyńskiego, ul. Sambora, ul. Jana z Kolna).

Z sesji

• Miasto przejmuje drogi

Miasto Tczew przejmuje kolejnych dziesięć dróg powiatowych – taką decyzję podjęli radni podczas wrześniowej sesji. Przejmowane ulice to: ul. Jarosława Dąbrowskiego, Grunwaldzka, Jagiełły, Kolejowa, Konarskiego, Mieszka I, Pułaskiego, Rokicka, Zygmunta Starego, Żwirki. Ich łączna długość to blisko 5,5 km. Radni uznali, że ulice te spełniają rolę ulic lokalnych. Przejęcie ulic przez miasto nastąpi z dniem 1 stycznia 2010 r.

• Zmiana studium

Radni przyjęli uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Tczewa”. Z przeprowadzonej analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta Tczewa wynika, że uchwalony w 2004 r. dokument stracił w części swą aktualność i konieczna jest jego zmiana. Stwierdzono wystąpienie zmian w zakresie kwalifikacji terenów wynikających z przepisów szczególnych – dotyczące terenów zamkniętych oraz wymogów ochrony środowiska i terenów przyrodniczych. Zmiana studium okazała się konieczna z uwagi na zmiany przestrzenno-gospodarcze na terenie miasta, a także potrzeby mieszkańców i inwestorów artykułowane w postaci wniosków do miejscowych planów, których uwzględnienie wymaga uprzedniej zmiany studium.

• Działki dla TTBS

Radni wyrazili zgodę na podwyższenie kapitału zakładowego Tczewskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego w Tczewie poprzez przekazanie w formie aportu działki nr: 185/2 o powierzchni 4316 m² oraz działki nr 186/1 o powierzchni 18 m², zlokalizowanych przy ul. Gen. Leopolda Okulickiego, która przeznaczona byłaby na budowę budynku o 47 mieszkaniach. Jego realizacji TTBS planuje rozpocząć wiosną 2010 r. Po analizie przebiegu linii granic terenu, stwierdzono, że należy przekazać również działkę nr 184/1 o pow. 18 m². Mając na uwadze działalność statutową Tczewskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. z siedzibą w Tczewie, której jedynym udziałowcem jest Gmina Miejska Tczew oraz potrzebę zapewnienia Spółce środków na realizację inwestycji, podjęcie niniejszej uchwały radni uznali za uzasadnione.

• 45 tys. dla starostwa

Radni zdecydowali o przekazaniu Starostwu Powiatowemu w Tczewie pomocy finansowej wysokości 45 tys. zł. Kwota ta jest przeznaczona na remont zatoczek postojowych przy ul. 30 Stycznia.

18 milionów dla Tczewa

Umowy podpisane – czas zaczynać inwestycje

W Urzędzie Marszałkowskim w Gdańsku prezydent Tczewa podpisał umowy na dofinansowanie dwóch dużych inwestycji wartych łącznie ponad 40 000 000 zł. Chodzi o budowę infrastruktury transportowego węzła integracyjnego oraz Dom Przedsiębiorcy w Tczewie. Na ich realizację otrzymamy 18,6 mln zł z Regionalnego Programu Operacyjnego Woj. Pomorskiego.

Tczewskie projekty były dwoma spośród dziewięciu z całego województwa, które zostały podpisane tego dnia. – Niektóre z projektów są ogromne, inne bardzo małe, ale wszystkie bardzo potrzebne naszemu regionowi i lokalnym społecznościom – powiedział **Jan Kozłowski**, marszałek woj. pomorskiego. Do największych i najbardziej kosztownych należał gdyński projekt dotyczący przebudowy układu drogowego węzła Św. Maksymiliana (ponad 100 mln. zł), do stosunkowo „tanich” – budowa Cysterskiego Traktu Rowerowego w gminie Pszczółki (niepełna 1,5 mln zł).

– Dziękuję za przyznanie nam dofinansowania na realizację zintegrowanego węzła komunikacyjnego. Myślę, że dzięki tej inwestycji Tczew stanie się południową bramą do aglomeracji trójmiejskiej – powiedział **Zenon Ody**, prezydent Tczewa, tuż po podpisaniu dokumentów.

Projekt będzie realizowany od stycznia 2010 do grudnia 2011 r. Jego przedmiotem jest budowa infrastruktury regionalnego węzła komunikacyjnego, położonego przy dworcu PKP w Tczewie, jednym z trzech głównych dworców Pomorza. Tczewski dworzec odprawia dziennie ok. 25 tys. pasażerów. Węzeł obejmuje obszar 5,2 ha powierzchni obsługującej podrózników korzystających z transportu kolejowego, autobusowego (miejskiego, krajowego i międzynarodowego) i parkingów.

Całkowity koszt realizacji projektu to 36 084 535 zł, z czego koszty kwalifikowane (czyli takie, które mogą być

przedmiotem dofinansowania) wynoszą 20 708 826 zł. Dofinansowanie z RPO (w wysokości 75% kosztów kwalifikowanych) to 15 531 619,50 zł.

Prezydent Tczewa oraz prezes Agencji Rozwoju Pomorza podpisali także umowę na dofinansowanie drugiego projektu – realizację Domu Przedsiębiorcy w Tczewie.

Projekt – modernizacja budynku, będzie zrealizowany do I kwartału 2011 r. Inwestycja warta jest 4 099 200 zł, w 75 proc. sfinansuje ją Regionalny Program Operacyjny.

Celem projektu jest wspieranie działań na rzecz rozwoju mikro-, małej i średniej przedsiębiorczości, promowania rozwoju gospodarczego i kształtowania Tczewa jako ośrodka subregionalnego, przyjaznego inwestorom i innowacyjnej gospodarce m.in. poprzez: utworzenie i prowadzenie inkubatora przedsiębiorczości, udostępniającego powierzchnię w szczególności podmiotom deklarującym podjęcie działań innowacyjnych.

Jak powiedział wicemarszałek **Mieczysław Struk**, województwo pomorskie jako jedno z najbardziej aktywnych w zdobywaniu unijnych pieniędzy, ma szansę na ekstra nagrodę – Walczymy w wysiłku o krajową rezerwę wykonania, czyli dodatkowe pieniądze. Do wygrania jest 560 mln euro w skali kraju, Pomorskie może otrzymać nawet 100 mln euro. Jest o co walczyć – powiedział M. Struk.

M.M.

OGŁOSZENIE

Prezydent Miasta Tczewa informuje, że na tablicy ogłoszeń Urzędu Miejskiego w Tczewie (II piętro) zostały wywieszane wykazy nieruchomości – lokali

mieszkalnych przeznaczonych do sprzedaży w drodze bezprzetargowej na rzecz najemców oraz wykaz przeznaczonych do sprzedaży w drodze bezprzetargowej

przyległych nieruchomości gruntowych położonych przy ul. Łaziennej 11 i Obr. Westerplatte 16 na rzecz właścicieli lokali mieszkalnych ww. budynków.

Nagrody prezydenta

Dla zdolnej młodzieży, nauczycieli i twórców kultury

Posypały się nagrody. 14 października prezydent Tczewa wręczył je najzdolniejszym uczniom i studentom mieszkającym w Tczewie, wyróżniającym się nauczycielom oraz twórcom kultury.

Uroczystość wręczenia nagród zbiegła się z Dniem Edukacji Narodowej. – O tym, że dobrze wypełniacie swoje obowiązki, a wasza praca przynosi efekty świadczą chociażby uczniowie których dzisiaj nagradzamy – powiedział do nauczycieli **Zenon Ody**, prezydent Tczewa. – Dziękuję wam za trud i życze, abyście utrzymali ten wysoki poziom waszej pracy i czerpali z niej satysfakcję.

Nagrodzeni pedagogicy to: **Bogusław Nowopolski**, **Bożena Jackowska**, **Urszula Grzegorzewska** – Gimnazjum nr 3; **Joanna Krakowiak** – SP 10; **Joanna Wierzbicka** – SP 11; **Jan Kur** – SP 7; **Tadeusz Dzwonkowski**, **Iwona Gończ**, **Barbara Wyka** – Gimnazjum nr 1; **Janusz Dulny**, **Katarzyna Świątkowska** – Gimnazjum nr 2; **Jolanta Jank** – Przedszkole nr 8.

6 młodych zdolnych tczewian uhonorowano nagrodą w ramach „Programu wspierania uzdolnionych dzieci i młodzieży”. – Samorząd naszego miasta dostrzegł potrzebę, aby dodatkowo, poza stypendiami przyznawanymi w szkołach, uhonorować najzdolniejsze dzieci i młodzież z Tczewa – powiedział prezydent. – Dla mnie jest ogromnym zaskoczeniem, że w tak młodym wieku można już tak wiele osiągnąć. Mam nadzieję, że nie spoczniecie na laurach.

Nagrodzeni to:

Marcin Krzywkowski – ma 20 lat, jest najmłodszym magistrem w Tczewie, absolwentem matematyki na Politechnice Gdańskiej i studentem I roku studiów doktoranckich. Jest laureatem wielu olimpiad matematycznych, m.in. na Uniwersytecie Warszawskim i Politechnice Wrocławskiej. Jest członkiem MENSJ, posiada certyfikat FCE z języka angielskiego, jest czołowym tczewskim szachistą z pierwszą kategorią szachową i rankingiem ELO 1986. Kończy pisanie rozprawy doktorskiej. Od października br. prowadzi ćwiczenia dla studentów matematyki na Politechnice Gdańskiej. Piszemy artykuły do zagranicznych czasopism naukowych z tzw. listy filadelfijskiej oraz do polskich periodyków.

Aleksandra Kołodziejczyk – ma 22 lata, w 2006 r. została przyjęta na studia jest studentką biotechnologii na Międzyuczelnianym Wydziale Biotechnologii w Gdańsku. Została zakwalifikowana do międzynarodowego programu „Job Creation Oriented Biotechnology” w Perugii, pracowała nad trzema projektami badawczymi w wiodących europejskich jednostkach naukowo-badawczych. Mówi biegle po angielsku, zna także język włoski i niemiecki. Została zakwalifikowana do programu Unii Europejskiej „Esperto in

Nagrodę otrzymał m.in. Marcin Krzywkowski

biomateriale” polegającym na kształceniu biotechnologów w kierunku rozwoju produkcji i zastosowania biomateriałów. Została przyjęta na Uniwersytet w Heidelbergu (kierunek molecular biosciences).

Arkadiusz Szarmach – ma 18 lat, jest laureatem LV Olimpiady Chemicznej oraz zdobywcą III m. w Konkursie Chemicznym Politechniki Warszawskiej, dostał się również do II etapu Ogólnopolskiego Konkursu Chemicznego im. prof. A. Swiniarskiego. Obecnie jest uczniem III LO w Gdyni.

Jan Lewandowski – ma 14 lat, uczy się w Szkole Muzycznej w Tczewie (instrument główny – wiolonczela), jest laureatem wielu konkursów muzycznych, m.in. zdobył III m. w Ogólnopolskim przesłuchaniu uczniów klas wiolonczeli i kontrabasów szkół muzycznych i stopnia oraz II m. w Festiwalu Muzyki Słowiańskiej w Tczewie. Uczęszcza do Gimnazjum Katolickiego w Tczewie.

Michał Kopczyński – ma 17 lat, jest finalistą eliminacji centralnych XXXV Olimpiady Historycznej. Uczęszcza do III LO z Oddziałami Dwujęzycznymi w Gdyni.

Marta Pieczewska – ma 17 lat, uczy się w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej I i II stopnia w Gdańsku, zajęła III miejsce w V Międzynarodowym Festiwalu i Konkursie „Gitaromania” w Karpaczu.

W dziedzinie kultury przyznano dwie nagrody. Otrzymały je:

– **Adam Wendt** – od wielu lat plasuje się w ścisłej czołówce polskich saksofonistów. Dotychczas wziął udział w nagraniu około 60 płyt jako saksofonista, kompozytor i aranżer. Na stałe związany z zespołem Walk Away, zdobywał wraz z nim główne nagrody i wyróżnienia (m.in. Jazz Nad Odrą 1986; Pomorska Jesień Jazzowa – Klucz Do Kariery '87; Nagroda Artystyczna Młodych im. St. Wyspiańskiego '88; Nagroda Sztafetu Młodych „Metronom '89”, Finalist of Leverkusen Jazz Competition '87 (Niemcy); Jazz Hilard '88 (Belgia). Koncertował w ponad 15 krajach świata.

– **Grupa Quattro Voci** – grupa działa od 1993 r., wykonuje muzykę a capella oraz z akompaniamentem fortepianu. W repertuarze znajduje się klasyka muzyki wielogłosowej, pieśni gospel, utwory kompozytorów współczesnych, a także standardy muzyki rozrywkowej. Koncertują w kraju i za granicą, wydali 2 płyty.

Jan Kaznocha

Nauczyciel na medal

Jan Kaznocha, nauczyciel bibliotekarz Zespołu Szkół Ekonomicznych w Tczewie znalazł się w gronie 13 pedagogów z całej Polski nominowanych do prestiżowego tytułu **Nauczyciel Roku**. Tczewianin był jedynym pedagogiem z województwa pomorskiego, który znalazł się w finale. Konkurs od 8 lat organizuje redakcja „Głosu Nauczycielskiego” oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej. Jego celem jest promocja nieprzeciętnych pedagogów.

Jurorzy wybrali szczęśliwa trzynastkę spośród ok. 130 nauczycieli zgłoszonych przez uczniów, rodziców, nauczycieli, samorządy z całej Polski. – Nie spodziewałem się takiego wyróżnienia, chociaż oczywiście jestem bardzo szczęśliwy, że uczniowie docenili moją pracę – powiedział nam tczewski nauczyciel na medal. – Uważam, że wiele innych osób jest godnych tego zaszczytu, przecież jest nas – nauczycieli w Polsce ponad 400 tysięcy.

Za sprawą Jana Kaznochy, szkoła w której pracuje, otrzymała tytuł: Szkoła na medal. Jan Kaznocha jest bibliotekarzem z 39-letnim stażem. W Zespole Szkół Ekonomicznych stworzył Dyskusyjny Klub Książki, który stał się przystanią dla uczniów potrzebujących pomocy. To oni, jak podaje specjalny dodatek „Głosu Nauczyciela”, zgłosili kandydaturę swojego profesora pisząc m.in.: „Objął nas duchowa adopcją, we wszystko co robi wkłada swoje serce, daje nam poczucie bezpieczeństwa. Oznacza to m.in. liczne spotkania po lekcjach, wspólne rozwiązywanie problemów rodzinnych i osobistych wychowanków”. Z jego inicjatywy powstał w szkole Klub Magistrów – absolwentów liczący dziś ok. 200 członków. 21 z nich, podobnie jak ich profesor, ukończyli studia bibliotekoznawcze. Jak napisali: „dzięki niemu biblioteka stała się przestrzenią, w której uczniowie czują się potrzebni i wartościowymi ludźmi”.

Wręczenie wyróżnień odbyło się 13 października w Zamku Królewskim w Warszawie. Tczewskiemu pedagogowi towarzyszyli w tej uroczystej chwili – Barbara Antoniuk, zastępca dyrektora, Halina Grobelna, nauczycielka i opiekunka praktyk zawodowych w ZSE oraz uczeń Tomasz Gołombek.

Gratulujemy!

M.M.

Tylko do końca października w CWRDW

Litografie Marca Chagalla

Nie trzeba wyjeżdżać do Muzeum Chagalla w Nicei, aby zobaczyć prace jednego z najwybitniejszych malarzy XX wieku. Można je obejrzeć w... Tczewie. Centrum Wystawienniczo-Regionalne Dolnej Wisły tylko do końca października wystawia ponad 60 prac Marca Chagalla, z których większość to ilustracje do Biblii. Warto skorzystać, bo taka gratka nie zdarza się często.

– Po raz pierwszy w Tczewie możemy pokazać prace tak wielkiego artysty, którego nazwisko wymienia się jednym tchem z Picasssem i Matissem – powiedziała Alicja Gajewska, dyrektor CWRDW podczas wernisażu wystawy.

Marc Chagall to jeden z najwybitniejszych artystów XX wieku. W swoich pracach nie starał się odzwierciedlać bliskiego nam realnego świata. O wiele bardziej zależało mu na przekazaniu emocjonalnego stanu ducha. Powiedział kiedyś: „W mojej sztuce dodają regułem impresjonizmu i kubizmu wymiaru psychologicznego.” Cytat ten pomaga zrozumieć często zaskakujące i budzące zdziwienie kompozycje. Nawet przyjaciele artyści byli nieraz zaskoczeni oglądając jego prace. Picasso przyznał, że „po śmierci Matiasa, Chagall będzie jedynym artystą, który wie co to kolor i że od czasu Renoira nie było nikogo innego, kto miałby taki wycucie światła, jak Chagall”.

Głównym trzonem wystawy są ilustracje do Biblii. Chagall był przekonany, że cierpienie, jakie podczas wojny zaznały jej ofiary, mogli zadać jedynie ludzie nie znający Biblii. Zapragnął stworzyć Biblię w obrazach, aby odkryli Biblię poprzez łatwiejsze w odbiorze wrażenia wizualne.

Organizatorem wystawy jest CWRDW oraz Lep Art Consulting w Toruniu.

Marc Chagall żył w latach 1887–1985. Urodził się we wsi Pestkowiatki w carskiej Rosji (obecnie Białoruś), w ubogiej rodzinie chasydzkich Żydów. Młodość spędził w Witebsku, tam zaczął się uczyć malarstwa, następnie studiował w Akademii Petersburskiej. Lata 1910–14 spędził w Paryżu, gdzie zetknął się z kubiistami i poetami awangardy. W latach 1914–22 przebywał w Rosji, w czasach rewolucji był komisarzem sztuk pięknych w Witebsku, gdzie założył akademię sztuk pięknych.

W 1922 r. wyjechał do Berlina, następnie Paryża. Mieszkał również w USA i Meksyku. W 1947 r. powrócił do Paryża, a od 1966 r. osiedlił się w Saint Paul de Vence na południu Francji, gdzie mieszkał do śmierci.

Marc Chagall był artystą wszechstronnym, obok malarstwa zajmował się grafiką, ceramiką, rzeźbą, ilustrował książki, projektował witraże, mozaiki, gobeliny. Głównym źródłem twórczości Chagalla były wspomnienia z młodości, które przewijają się w postaci motywów zaczerpniętych z żydowskich obrzędów, folkloru małych miasteczek.

Brazowa Igła dla „Opanuj się”

Grupa teatralna OPANUJ SIĘ, działająca pod patronatem Stowarzyszenia na Rzecz Młodzieży Tczewskiej, zdobyła Brazową Iglę czyli III miejsce w V Ogólnopolskim Festiwalu Teatrów Małych IGŁA w Ostrołęce. Tczewianie zaprezentowali spektakl pt. „Ania” w reżyserii Piotra Weintza. Jest to kolejny sukces młodych aktorów, tuż po zajęciu w czerwcu I miejsca na XLV Wojewódzkim Konkursie Teatrów Szkolnych o Nagrodę „Bursztynowej Maski”.

Kilka słów o nagrodzonym spektaklu: *Ania, tytułowa bohaterka nagrodzonego przedstawienia jest dziewczynką wychowywaną przez ojca, który nie radząc sobie w sytuacji samotnego rodzicielstwa ucieka w alkohol, jednocześnie obwiniając córkę za wszelkie niepowodzenia życiowe. Ania ma umiejętność tworzenia swojej wyimaginowanej „krajiny radości”, która staje się dla niej odskocznią od smutnej rzeczywistości. W spektaklu przeplatają się dwa światy Ani: pierwszy to codzienne relacje z ojcem, a drugi to beztroska zabawa w świecie wyobraźni. W przedstawieniu poruszony jest również problem braku głębszej empatii osób, które obserwowały sytuację rodzinną Ani i oprócz niewielkiej pomocy nie zrobiły nic.*

Grupa „Opanuj się” to: Beata Basara, Agata Suszyńska, Ida Pakizer, Dorota Sawcenko, Magdalena Gulińska, Oskar Jaśniewski oraz instruktor grupy Piotr Weintz.

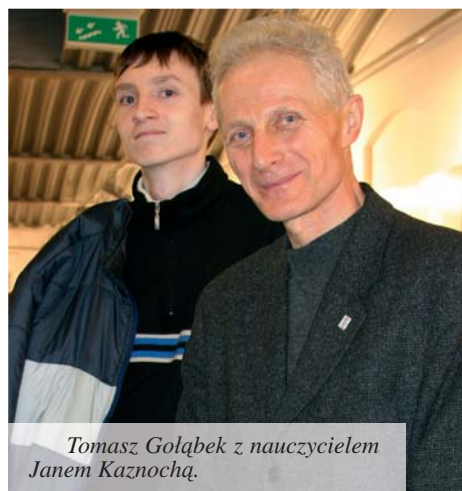
Wielki sukces młodego tczewianina

Grand Prix w konkursie astronomicznym

18-letni Tomasz Gołómbek, uczeń Zespołu Szkół Ekonomicznych w Tczewie, zdobył Grand Prix w ogólnopolskim konkursie „Odkryj swój Wszechświat”. Konkurs zorganizowało Polskie Towarzystwo Astronomiczne oraz miesięcznik „Wiedza i Życie”. Wzięło w nim udział ok. 400 uczestników w wieku od 4 do 40 lat, nadesłano łącznie 337 prac.

Konkurs zorganizowano z okazji Międzynarodowego Roku Astronomii. Wśród nadesłanych prac były fotografie i obserwacje astronomiczne, programy komputerowe, prezentacje komputerowe, urządzenia, prace malarskie i plastyczne, rzeźby, grafika komputerowa, prace literackie. Laureat nagrody głównej – Tomasz Gołómbek, zgłosił pracę w kategorii „obserwacja astronomiczna”, nadesłał zrobione aparatem komórkowym zdjęcia z własnych obserwacji nieba. W nagrodę otrzymał ufundowane przez Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika, zaproszenie do wykonania obserwacji teleskopem w Toruniu, pod kierunkiem prof. Andrzeja Niedzielskiego. Otrzymał również cyfrowy aparat przystosowany do fotografowania nieba. Laureaci nagród otrzymali także zaproszenia na otwarcie zjazdu Polskiego Towarzystwa Astronomicznego w Krakowie we wrześniu br.

Tomek jest uczniem III klasy handlowej w tczewskim „ekonomiku”. Należy

Tomasz Gołómbek z nauczycielem Janem Kaznochą.

też do Tczewskiego Koła Miłośników Astronomii działającego przy Centrum Kultury i Sztuki. Zajęcia prowadzi tam Jarosław Pióro.

– Tomek już od najmłodszych lat interesował się astronomią – powiedział nam Jan Kaznocha, opiekun grupy młodzieży z ZSE, która wraz z Tomkiem uczęszcza na zajęcia do CKiS. – Tomek nie opuścił żadnego spośród 16 spotkań miłośników astronomii. W ramach zajęć prowadzonych przez Jarosława Pióro, często oglądamy nocne niebo, m.in. nad Bulwarem Nadwiślańskim. Uczestnicy zajęć mają od 6 do 70 lat. To pasjonujące spotkania.

M.M.

ZDARZENIA robimy dla publiczności

Rozmowa z Haliną Kasjaniuk, dyrektorem artystycznym Międzynarodowego Festiwalu ZDARZENIA im. Józefa Szajny.

– Rozmawiając o festiwalu Zdarzenia, dużo mówi się o spektaklach, aktorach, twórcach, trochę mniej o publiczności, a jest ona przecież niezwykła...

– Publiczność Zdarzeń to elita Tczewa, wrażliwa, inteligentna, z wielką kulturą osobistą. To dla niej robimy festiwal. Ani genialny pomysł artystyczny, ani wybitni aktorzy nie wystarczą, aby tworzyć teatr. Teatr nie istnieje bez publiczności. Kilka lat temu, gdy przewodniczącym jury był Jan Englert, to właśnie publiczność dostała Grand Prix festiwalu. Już kilkakrotnie dochodziło do tego, że artyści grający dla 30-40 osób – bo taka była koncepcja artystyczna – powtarzali swój spektakl na prośbę widzów, którzy nie mieli szansy wejść na salę. Nasza publiczność jest nam wierna od 10 lat. Przy okazji kolejnych edycji spotykam młodych ludzi, kilkunastoletnich, którzy twierdzą, że w festiwalu uczestniczą od np. 7 lat. Przecież oni wówczas byli dziećmi. Z pewnością, najpierw oglądali spektakle Pana Pinezki, dzisiaj śledzą awangardowe projekty. Wychowali się na Zdarzeniach.

– Czyli warto inwestować w bardzo młodego widza, aby przygotować go do odbioru trudniejszej sztuki? Zdarzenia od kilku lat mniej proponują najmłodszym.

– Jestem za tym, aby wychowywać sobie młodego widza i proponować mu jak największą sztukę odpowiedniej dla jego wieku, ale jednocześnie na wysokim poziomie artystycznym. Niestety sprawa rozbija się o pieniądze. Z założenia festiwal promuje sztukę awangardową, nie zawsze łatwą w odbiorze i tylko na takie spektakle możemy pozyskiwać środki unijne. Nie mam jednak nic przeciwko temu, aby umówić się z kilkoma lokalnymi organizacjami porządkowymi, wspólnie zdobyć środki i przygotować coś dla młodej publiczności. Szkoły artystyczne oferują spektakle interesujące i bardzo wartościowe,

odpowiednie dla młodego odbiorcy. W tym roku mieliśmy spektakl „Der Kindershafe” w wykonaniu studentów Wydziału Lalkarskiego z Białegostoku. Nie wiem, skąd najmłodszy dowiedzieli się, że to rzecz akurat dla nich, bo jakoś specjalnie o tym nie informowaliśmy. Okazało się, że sala jest pełna dzieci, siedziały na podłodze, pod sceną, wszędzie. Ten spektakl, bardzo gorąco oklaskiwany, zdobył jedną z głównych nagród festiwalu.

– Obserwując kolejne edycje festiwalu można dojść do wniosku, że publiczności jest coraz więcej, ale niestety, coraz trudniej dostać się na spektakl. Liczba sal się nie zwiększa, a te które artyści mają do dyspozycji mieszczą zwykle po kilkadziesiąt osób na widowni. Szkoda, zwłaszcza że sami widzowie robią co mogą, aby weszło ich trochę więcej – siadają na podłodze, parapetach, stołach...

– Sale to rzeczywiście nasz ogromny kłopot. Przyznaję, że miasto robi, co może, aby udostępnić pomieszczenia, które można zaadaptować na potrzeby naszych projektów. Część miejsc, gdzie występowały artyści w poprzednich latach przeszła w ręce prywatne, a firmy mają wobec tych obiektów inne plany. Pewnym wyjściem są spektakle plenerowe, ale one z kolei są kosztowne w realizacji. Zwykle wymagają zaangażowania służb porządkowych, zamknięcia pewnego obszaru dla ruchu. Za spektakl Teatru KTO, który pokazaliśmy w ostatnim dniu festiwalu zapłaciliśmy ponad 30 tys. zł. W tym roku mieliśmy 10 różnych propozycji ulicznych. Niestety, na teatr uliczny Unia Europejska nie daje pieniędzy. Teatry uliczne w Polsce się prywatyzują, spada ich poziom artystyczny, występują na komercyjnych imprezach, weselach. A Zdarzenia nie są łatwą rozrywką. Teatr uliczny to trudne połączenie sztuk z pogranicza jarmarku,

Halina Kasjaniuk podczas wrześniowej sesji przekazała radnym informację o tegorocznym festiwalu.

cyrku i teatru – niewiele grup to potrafi...

– Od tegorocznej edycji festiwalu nosi imię prof. Józefa Szajny. Co to oznacza dla przyszłych edycji, czy „duch profesora” nadal będzie obecny na festiwalu?

– Prof. Szajna zawsze będzie obecny na Zdarzeniach. Co roku będziemy przygotowywać projekt Jemu poświęcony, inspirowany jego sztuką, która jest kopalnią artystycznych pomysłów, tematem niewyczerpanym. Staraliśmy się, aby Ministerstwo Kultury powołało Instytut Szajny, którego filia byłaby w Tczewie.

– W 2010 rok Tczew będzie obchodził rocznicę 750-lecia nadania praw miejskich. Czy organizatorzy ZDARZEN dostrzegają ten jubileusz przygotowując XI edycję?

– Z okazji tej rocznicy na tyłach Centrum Kultury i Sztuki odsłonięty zostanie pomnik Józefa Szajny. Znajdzie się on w miejscu, gdzie przebiegać będzie promenada w stronę Wisły. Pomnik według projektu syna Artysty – Łukasza Szajny będzie nietypowy – to metalowe krzesło ze skrzydłami ustawione na ogromnych kołach taczki – symbolu teatru Szajny. Na pewno także inne projekty będziemy dedykować miastu. Na razie walczymy o pieniądze na przyszłoroczną edycję.

– Dziękuję za rozmowę.

Rozmawiała Małgorzata Mykowska

Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych

70 słuchaczy zainauguowało rok akademicki

Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Tczewie zainauguowało drugi rok działalności. W tej chwili w kolegium uczy się 70 słuchaczy, w tym 40 na pierwszym semestrze.

Studenci i wykładowcy spotkali się w Centrum Edukacji Dorosłych, gdzie znajduje się siedziba NKJO. Na uroczystość przybyli również m.in. przedstawiciele samorządu miasta, założyciele Kolegium oraz rektor zaprzyjaźnionej gdyńskiej uczelni dr Anna Uniszewska profesor Pomorskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Gdyni. Natomiast z ramienia Uniwersytetu im. A. Mickiewicza – uczelni sprawującej nad kolegium opiekę naukowo-dydaktyczną – przybył dr Marcin Kilarski z wykładem inauguracyjnym pt. „Mity w językoznawstwie”.

Uroczystość otworzyła dyrektor Joanna Pasternak, w swoim przemówieniu nawiązała do zesłorocznych

deklaracji, że działalność kolegium wyróżniać będzie etos solidnej i rzetelnej pracy na poziomie dydaktycznym. Podkreślono również potrzebę tworzenia więzi w społeczności kolegium między wykładowcami i studentami opartych na wzajemnym szacunku i zrozumieniu.

Zenon Drewa, wiceprezydent Tczewa, wypowiedział ciepłe słowa zachęty i wsparcia pod adresem młodej placówki. Wyraził nadzieję, że kolegium będzie się rozwijać i przyjmować nowych słuchaczy.

Czworo słuchaczy złożyło uroczyste ślubowanie w imieniu swoich kolegów i koleżanek przyjętych na pierwszy semestr kształcenia w kolegium. Po ślubowaniu słuchaczom wręczone zostały

indeksy. Uroczystość zakończył wykład inauguracyjny.

Dr Marcin Kilarski, na co dzień związany z Uniwersytetem im. A. Mickiewicza, rozprawiając się z mitami pokutującymi w językoznawstwie rozwijał tezę, że nie ma prymitywnych języków na świecie. Każdy język odznacza złożoność adekwatną do potrzeb kultury, z której ów język wyrasta. Wykład zakończyła przestroga przed zbyt powierzchownymi badaniami naukowym, wybiórczym i powierzchownym korzystaniem ze źródeł naukowych, bo to w efekcie może prowadzić do kreowania i umacniania się „bzdurologii” naukowo-poznawczej nie tylko w językoznawstwie.

17 września

Tczewianie pamiętają

17 września tczewianie uczcili 70. rocznicę wkroczenia wojsk sowieckich do Polski. W Parku Miejskim, przy pomniku poświęconym ofiarom terroru stalinowskiego w latach 1922–1956, spotkali się przedstawiciele samorządu miasta i powiatu, organizacji społecznych, harcerze, kombatancki, młodzież.

– Wrzesień jest miesiącem szczególnym w naszym kalendarzu – przypomniał **Zenon Ody**, prezydent Tczewa. – 1 września spotykamy się by upamiętnić rocznicę wybuchu II wojny światowej i uczcić ofiary hitlerowskiej agresji, a kilkanaście dni później oddajemy hołd ofiarom napaści sowieckiej. Nie zawsze tak było. Gdy byłem w wieku tej młodzieży, która dzisiaj zgromadziła się przy pomniku, wszelkie informacje o tym co działo się 17 września były zakazane. Nie mówiło się o tym w szkole, nie można było przeczytać w książkach, w prasie. Jedynym źródłem informacji byli nasi rodzice, którzy kultywowali pamięć o tych straszliwych wydarzeniach. Gdyby nie oni, ich pamięć, być może teraz przechodziłbyśmy obojętnie obok tej daty. Dzisiaj możemy oficjalnie składać hołd ofiarom stalinizmu. To zwycięstwo Solidarności i naszego narodu. Dzisiaj możemy żyć w wolnym kraju, należąc do Wspólnoty Europejskiej i mówić o naszej trudnej historii bez obaw o konsekwencje. Możemy składać hołd tym, którzy walczyli o wolną Polskę, ale jej nie doczekali, a także tym, którym nie dane było powrócić do ojczyzny. 17 września powinien być dla nas dniem refleksji, zadumy. Historia jest jedna i nie może być elementem gierki politycznych.

Danuta Hedel, wdowa po sybiraku opowiedziała o tragicznych doświadczeniach swojej rodziny, które były następstwem sowieckiej agresji. – o wysiedleniach Polaków, transporcie w nieludzkich warunkach, niewolniczej pracy, rozstaniach z najbliższymi.

Wydarzenia historyczne przypomniał **Kazimierz Ickiewicz**, radny Rady Miejskiej w Tczewie: – Polacy nie spodziewali się napaści od wschodu, nie wiedzieli bowiem o tajnym porozumieniu Hitlera i Stalina. Armia Czerwona wprowadziła na podbitych ziemiach terror. Mordy, grabieże, aresztowania były na porządku dziennym. Do tego dochodziły masowe wywózki Polaków w głąb ZSRR. Blisko 250 tys. polskich żołnierzy zostało uwięzionych i wywiezionych do łagrów. Ponad 20 tys. oficerów zostało zamordowanych w Charkowie, Katyniu, Kozielsku. W latach 1940–41 w czterech wielkich akcjach wywózki deportowano w głąb ZSRR setki tysięcy osób – nauczycieli, lekarzy, inżynierów, pracowników państwowych, działaczy politycznych. Wywożono całe rodziny – od niemowląt po starców. Była to akcja celowego wyniszczania polskiej inteligencji – warstwy, która zawsze stanowiła ostoję polskości. Uwzględniając wywózki powojenne, na wschód deportowano blisko 2 miliony obywateli polskich.

Uroczystości pod pomnikiem zorganizowało Prawo i Sprawiedliwość.

III Nadwiślańskie Spotkania Regionalne

Wojna zaczęła się Polsce – nie kłómy się, kto był pierwszy

Istotne jest to, że II wojna światowa wybuchła 1 września w Polsce, a nie to, gdzie i o której godzinie padły pierwsze strzały. Nie jest ważne czy było to o 4.36 czy o 4.40, ale to, że rozpoczęła się wówczas wojna zupełnie inna niż wszystkie dotychczasowe –

że już w pierwszych jej godzinach przelana została krew nie tylko żołnierzy, ale i cywilów. Do takich wniosków doszli historycy z różnych regionów Polski, którzy spotkali się w Tczewie na III Nadwiślańskich Spotkaniach Regionalnych.

Zasadniczym tematem tegorocznych NSR była II wojna światowa i miejsca, które jako pierwsze stały się jej ofiarami. Mowa była m.in. o Wieluniu, Westerplatte, Chojnicach, Cieszynie, Jabłonce Orawskiej, Piaśnicy, Gliwicach, Szymankowie i Tczewie. Gdzie więc zaczęła się II wojna światowa?

– Nie mają sensu dyskusje o tym, gdzie zaczęła się wojna – przekonywał **Dariusz Szostak** z Samodzielnej Grupy Odtworzeniowej Pomorze – Nikt tuż przed wybuchem wojny nie zsynchronizował zegarków. Nikt nie przeszkolił świadków, aby dokładnie sprawdzili czas, kiedy usłyszeli pierwsze strzały.

– Spotkaliśmy się nie po to, by się kłócić, w którym z tych miast padły pierwsze strzały i przewracać podręczniki do góry nogami – stwierdzili historycy. – Chcemy, aby mówiono, iż pomimo tego, że symbolem walki obronnej jest Westerplatte, to pierwsze strzały padały także w innych miejscach. Warto, aby pojawiła się choć jedna wzmianka w podręcznikach – że obok Westerplatte był Tczew, Szymankowo, Wieluń. O szczegółach zaś powinniśmy pamiętać i mówić w swoim regionie, aby nasza młodzież je знаła.

Na znak porozumienia historycy podali sobie ręce.

Damian Kullas z kociewskiego oddziału Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego zaznaczył, że nie chodzi tylko o wspomnianie początków wojny, ale także o to, by bardziej powszechna była wiedza o miejscach kaźni ludności polskiej. W Szpegawsku, Piaśnicy hitlerowcy wymordowali tysiące mieszkańców Pomorza, a wiedzą o tym tylko najbliżsi mieszkańcy.

Nadwiślańskie Spotkania Regionalne trwały trzy dni. Odbyło się w tym czasie mnóstwo spotkań adresowanych do młodzieży, seniorów, ludzi zainteresowanych historią. W tym czasie młodzież tczewskich szkół spotkała się z przedstawicielami Muzeum KL Stut-

Historycy podali sobie ręce twierdząc, że nie będą się spierać o to, w jakiej miejscowości padły pierwsze strzały II wojny światowej.

thof, z przedstawicielami Muzeum II wojny światowej. Bardzo interesujący wykład na temat początków wojny oraz czasów okupacji w Tczewie wygłosił **Tomasz Reikowski**. Wysłuchali go uczestnicy Cafe Senior. Tomasz Reikowski to tczewianin z pochodzenia, mieszkający w Niemczech, z zamiłowaniem historyk. Opierając się na dokumentach, fotografiach, filmach wyszperanych w niemieckich archiwach przekazał seniorom wiele interesujących informacji o okupowanym Tczewie. Mówił m.in. o aresztowaniach i wysiedleniach ludności polskiej i sprawadaniu na ich miejsce Niemców przywiezionych z Besarabii (wówczas teren ZSRR), o koszarach i byłych zakładach Arkona, gdzie więziono i torturowano Polaków, o egzekucjach. M. Raikowski pokazał propagandowy film niemiecki na temat budowy mostu knybauskiego – już po 7 miesiącach od rozpoczęcia budowy mogły nim przejechać pierwsze pojazdy. Pokazał też fotografie z odbudowy mostu tczewskiego. – Niemcy liczyli się z tym, że mosty tczewskie mogą zostać wysadzone na początku wojny – mówił prelegent. – Dlatego jeszcze przed rozpoczęciem działań wojennych przygotowywali elementy mostu, aby jak najszybciej móc go przywrócić do użytku. Część te gromadzono w okolicach Elbląga.

Nowością w programie Nadwiślańskich Spotkań Regionalnych była projekcja filmowa (film „Sophie Scholl”) oraz występ muzyczny. Natomiast podobnie jak przed rokiem, uczniowie tczewskich szkół spotkali się z przedstawicielami Państwowej Straży Łowieckiej i Państwowej Straży Rybackiej.

Organizatorem III Nadwiślańskich Spotkań Regionalnych był Oddział Kociewski Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Tczewie, zaś dofinansował je samorząd miasta Tczewa oraz Związek Miast Nadwiślańskich.

M.M.

Ekspedycja Wisła dotarła do Tczewa

„To głową, a nie nogami dochodzi się na biegun”

Ekspedycja Wisła dotarła do Tczewa. Międzynarodowa grupa podróżników z Markiem Kamińskim, która od 25 sierpnia kajakami płynęła królową polskich rzek, 24 września przybiła do tczewskiej przystani. Członkowie ekspedycji spotkali się z tczewską młodzieżą, harcerzami, osobami niepełnosprawnymi, przedstawicielami organizacji samorządowych.

Podróżnicy dopłynęli do przystani w asyście wioślarzy z Kolejowego Klubu Sportowego „Unia” oraz kajakarzy ZHP. Na przystani czekali już miejscy samorządowcy, mieszkańcy i... drużyna strażacka z Przedszkola nr 9. **Marek Kamiński** otrzymał w prezencie m.in. flagę Tczewa – Dziękuję, będziemy ją eksponować podczas dalszej części ekspedycji – powiedział podróżnik.

Członkom ekspedycji bardzo podobała się tczewska przystań. – Macie najlepszą przystań na całej Wiśle, widać, że miasto jest blisko rzeki – stwierdzili. – W niektórych miastach, przez które przepływaliśmy, również tych dużych, nie ma nawet gdzie zacamować.

Wieczorem podróżnicy spotkali się na przystani harcerskiej, następnego dnia czekała na nich wypełniona po brzegi sala Centrum Wystawienniczo-Regionalnego Dolnej Wisły. Uczestnicy spotkania byli świadkami fascynujących opowieści Marka Kamińskiego o jego podróżach – na Spitsbergen, na oba bieguny oraz przez Pustynię Gibsona. Nie mniej interesująca była relacja niepełnosprawnego **Jasia Meli**, który z Markiem Kamińskim dotarł do dwóch biegunów – była to opowieść nie tyle o trudach wyprawy, ile o pokonywaniu własnych barier, także tych tkwiących w psychice.

W wieku 13 lat Jaś miał wypadek, został porażony prądem. W efekcie trzeba było amputować mu nogę i rękę. – Nasza znajomość zaczęła się od tego, że jego mama zwróciła się do mnie z prośbą o filmy, które Jaś mógłby oglądać będąc w komorze hiperbarycznej – wspominał Marek Kamiński. Potem pojawił się problem znalezienia dobrej protezy dla Jasia.

– Byłem bardzo młody i mój świat

Marek Kamiński otrzymał od tczewian flagę z herbem miasta.

runają w gruzach – powiedział Jaś Mela, dzisiaj 20-letni mężczyzna. – Byłem przekonany, że zupełnie straciłem możliwość realizowania marzeń, że nic już się moim życiu nie wydarzy. To Marek pokazał mi, że osoba niepełnosprawna może żyć normalnie, co więcej – zrobić coś tak niezwykłego jak dojść na dwa bieguny. Ta wyprawa nauczyła mnie, że nie można się poddawać. Jeśli bardzo się czegoś chce, można pokonać niewyobrażalne przeszkody i zrealizować swoje marzenia.

Do wyprawy na biegun podróżnicy przygotowawali się przez półtora roku. Był to czas nie tylko wytężonych treningów, ale też pokonywania trudności organizacyjnych, pozyskiwania sponsorów. Do końca nie było wiadomo, czy wyprawa dojdzie do skutku, a gdy już ruszyła, czy uda się dotrzeć na biegun.

Jaś Mela jest najmłodszym w historii zdobywcą bieguna północnego i bieguna południowego. Jest jednocześnie pierwszym niepełnosprawnym, który dokonał takiego wyczynu.

– Udało nam się pokonać bariery obojętności społecznej wobec potrzeb człowieka niepełnosprawnego, który ma marzenia, ale jest skazany na żywot człowieka drugiej kategorii – mówił M. Kamiński. – Jaś nie tylko pokonał własne ograniczenia, ale szeroko otworzył drzwi, dał inspirację nie tylko niepełnosprawnym, ale też tym, którzy stracili nadzieję...

– Najważniejsza jest głowa. To głową, a nie nogami dochodzi się na biegun. Życie w drodze na własne bieguny, niekiedy nie geograficzne – powiedział na zakończenie spotkania Marek Kamiński.

M.M.

„EKSPEDYCJA WISŁA” to kajakowa wyprawa Wisłą, najważniejszą z punktu widzenia geograficznego i historycznego rzeką Polski – od źródeł do ujścia. Międzynarodowa grupa, składająca się z młodzieży i znanych podróżników, 25 sierpnia wyruszyła z Baraniej Góry do Gdańska, gdzie dopłynęła 27 września.

Najważniejszymi miejscami odwiedzanymi **na trasie wyprawy** były: Oświęcim, Tynec, Kraków, Sandomierz, Kazimierz Dolny, Warszawa, Toruń, Tczew, Gdańsk i Sopot. Wyprawa zakończy się w Stoczni Gdańskiej i Centrum Solidarności. Stanowi to symboliczne zamknięcie wyprawy – od najsmutniejszych fragmentów polskiej historii do Gdańska – miejsca symbolizującego nadzieję, walkę o wolność, otwarcie na świat i na przyszłość.

Bardzo ważną rolę w projekcie pełni będzie rzeka Wisła. – Chcemy przywrócić ją Polakom jako źródło życia,

historii i kultury oraz zwrócić uwagę na zagrożenia, które niesie ze sobą zanieczyszczenie środowiska oraz zanik źródeł czystej wody na świecie – twierdzą organizatorzy. – Przeprowadzamy badania Wisły z wody, ładu i powietrza. Na ich podstawie zostanie stworzona dokumentacja stanu Wisły – historia rzeki, z której możemy się uczyć i wyciągać wnioski na przyszłość. Tak jak wyprawy z Jasiem Melą na bieguny zmieniły postrzeganie niepełnosprawnych w Polsce, tak tym razem chcemy, aby Ekspedycja Wisła była kroplą, która zmieni sposób myślenia o Wiśle, rzece, od której Polacy odwrócili się.

Główne cele Ekspedycji Wisła to :

- przybliżyć wiedzę o europejskim dziedzictwie kulturowym wśród młodzieży,
- promować aktywność Polaków związaną z wodą, a w szczególności z Wisłą,
- uświadomić wszystkim problemy środowiska.

Jaś Mela opowiadał o tym, jak udało mu się przezwyciężyć bariery w drodze na biegun.

Rozmowa z Rogerem Stockerem, oficerem rowerowym w Londynie. R Stocker do pracy zakłada ... kamizelkę odbłaskową z herbem Tczewa i hasłem: „Z Tczewa wszędzie blisko”.

Rowerem ... wszędzie blisko

– W Londynie mieszka wielu Polaków. Jakie reagują na widok rowerzysty w kamizelce odbłaskowej z herbem Tczewa? Czy zdają się wśród nich mieszkańcy Tczewa?

– Widząc tekst napisany po polsku są zaskoczeni i czasami zwracają się do mnie po polsku, ale gdy w odpowiedzi widzą

Roger Stocker

wydają twarz bez wyrazu przechodzą na angielski. Sprawiają wrażenie zaskoczonych informacją o takich inicjatywach podejmowanych w Polsce, niestety jak dotąd nie spotkałem jeszcze nikogo z Tczewa.

– **Nosząc kamizelkę znakomicie promuje Pan Tczew w Londynie. Czy wynika to z jakiegoś szczególnie pozytywnego nastawienia Pana do naszego miasta?**

– Z pewnością, ale wielu nadal uważa, że wolą samochody od rowerów, dają mi to okazję do rozmowy na temat korzystania z rowerów, czy to w Polsce czy w Londynie.

– **Miasto Tczew z coraz większą determinacją podejmuje inicjatywy promocji korzystania z rowerów. Jakie działania, według Pana powinny być podjęte przede wszystkim?**

– Edukacja powinna wyprzedzać inne działania, chodzi o wyjaśnianie korzyści z jazdy rowerem w porównaniu do korzystania z samochodu. Zbyt często budujemy drogi rowerowe, z których mało kto korzysta i to wywołuje złe wrażenie. Trzeba zapewnić, by główne cele podróży (i domy, skąd zaczynamy jazdę) miały odpowiednie udogodnienia do parkowania rowerów (szczególnie ważne są parkingi rowerowe przy placówkach oświatowych, takich jak uniwersytety, szkoły).

– **Wszyscy zgadzamy się co do tego, że jeżdżenie rowerem jest zdrowe, przyjazne dla środowiska i często szybsze, w zatłoczonych aglomeracjach. Nie jest jednak łatwo przekonać ludzi do pozostawienia samochodu w garażu i zdecydowania się na jazdę rowerem. W jaki sposób namawiacie londyńczyków do codziennych dojazdów rowerem?**

– Głównymi zdarzeniami, które przyczyniły się do wyraźnego zwiększenia liczby podróży rowerowych było wprowadzenie opłat za wjazd samochodem do centrum Londynu oraz terrorystyczne zamachy bombowe. Ludzie zaczęli zastanawiać się nad sposobem podróżowania – poprzednio traktowali swoje

wybory jako coś naturalnego, robionego bez refleksji. Londyn wyróżnia się tym, że transport publiczny jest bardzo obciążony i zarząd transportu miejskiego – Transport for London chce, by ludzie korzystali z rowerów a nie z autobusów czy metra (szczególnie w centralnych rejonach miasta). Ci, którzy obecnie regularnie korzystają tam z rowerów odczuwają wszelkie tego zalety. Do innych musimy dotrzeć z przekazem, że to jest normalny, nie wiążący się z nadmiernym ryzykiem sposób poruszania się (nie ma potrzeby specjalnego przebiegania się ani korzystania z ochronnego wyposażenia). Ile spośród znanych w Tczewie osób korzysta z roweru (np. dyrektorów firm, radnych, nauczycieli, itd.)?

– **Na dłuższe odległości dojeżdżanie rowerem wydaje się mniej wygodne. Jak promujecie podróże kombinowane – typu rower + pociąg lub rower + przejazd metrem w Londynie?**

– Ważne są odpowiednie udogodnienia na stacjach transportu publicznego.

– **Czy rowery elektryczne są w Londynie popularne? Może działają też systemy rowerów publicznych?**

– Jak na razie w Londynie nie widzi się zbyt wielu rowerów elektrycznych, ale na rynku brytyjskim pojawia się ich coraz więcej. Niedawno zaczęto promować względnie nowy model (por. <http://www.gocycle.com>), który nie wygląda źle, ale nie mamy jak dotąd możliwości korzystania z modeli holenderskich. Londyn szuka pojazdów elektrycznych, do których jak rozumiem zalicza się rowery jak i samochody z takim napędem. Obecnie trwają przygotowania do uruchomienia systemu wypożyczania rowerów publicznych w maju 2010 roku, przewiduje się udostępnienie około 6000 rowerów, system objmie początkowo centralne dzielnice.

Roger Stocker – Oficer Rowerowy; Zespół ds. Zrównoważonego Transportu i Bezpieczeństwa Ruchu; Grupa ds. Transportu; Southwark, Londyn.

Dzień

Tczewianie

Ponad 500 osób wzięło udział w przejeździe rowerowym ulicami miasta. Tczewski „Dzień bez samochodu” co roku gromadzi coraz więcej miłośników dwóch kółek. Happening zorganizowany został z okazji Europejskiego Tygodnia Zrównoważonego Transportu. W akcji uczestniczyła głównie młodzież, ale były też maluchy pod opieką rodziców, nie brakowało seniorów.

Na wszystkich uczestników przejazdu już na starcie czekały kamizelki odbłaskowe oraz gwizdki. Tak wyposażony – kolorowy i głośny peleton wyruszył z ulicy Prostej. Nad bezpieczeństwem rowerzystów czuwała policja i straż miejska.

Na trasie pojawili się także bardzo młodzi rowerzyści.

Rowerzyści tradycyjnie wystartowali z ul. Prostej...

bez samochodu

wybrali rowery

Na czele pelotonu jechał **Zenon Ody**, prezydent Tczewa. Wśród uczestników był też poseł **Jan Kulas**, samorządowcy, członkowie Pomorskiego Stowarzyszenia Wspólna Europa. Na trasie w peloton wmiszał się... wóz transmisyjny Telewizji Gdańsk.

Trasa w tym roku była dłuższa i bardziej zróżnicowana niż przed rokiem. Wiodła z ul. Prostej, ścieżką rowerową wzdłuż Kanalu Młyńskiego, ul. Łąkową, ul. Kolejową, ul. Pomorską i dalej głównymi ulicami Tczewa. Rowerzyści przejechali ul. Gdańską, aleję Solidarności, Wojska Polskiego, pl. Piłsudskiego. Wjechali na Stare Miasto okrążając plac Hallera, wrócili na rondo i wjechali do Parku Miejskiego. W amfiteatrze organizatorzy zaplanowali krótki postój. Był czas na konkursy, nagrody i wspólne zdjęcia. Wszyscy, którzy dotarli do tego etapu, w prezencie otrzymali opaski odblaskowe.

Meta przejazdu znajdowała się jak co roku na bulwarze nadwiślańskim. Rowerzyści przejechali także przez Most Tczewski. Gdy dotarli na metę, na bulwarze rozpoczynały się właśnie zawody Highlander Challenge z udziałem mistrzów olimpijskich.

Przejazd rowerowy związany z „Dniem bez samochodu” zorganizowany został w Tczewie po raz trzeci. Poprzez takie imprezy samorząd miasta chce zachęcić mieszkańców do korzystania z rowerów, zwłaszcza, że ten środek transportu okazuje się najszybszy na zatłoczonych ulicach miasta. W mieście i powiecie powstaje też coraz więcej tras rowerowych, Tczew w tym roku przystąpił do rowerowego projektu PRESTO, którego celem jest m.in. popularyzacja komunikacji rowerowej i zachęcenie mieszkańców do korzystania z dwóch kółek na co dzień.

Na kolejny przejazd rowerem zapraszamy za rok – 18 września 2010 r.

M.M.

W przejeździe uczestniczyło ponad 500 osób.

W amfiteatrze – przystanek i czas na konkursy.

... a finiszowali na Moście Tczewskim.

Tczew i Smołdzino

Rowery łączą gminy

Tczew i Smołdzino to dwie pierwsze gminy w Polsce, które uzyskały certyfikat polityki rowerowej BYPAD. Ani odległość obu gmin – dzieli je blisko 200 km, ani różnica w wielkości i liczbie mieszkańców (Tczew ma ponad 60 tys. mieszkańców i 22 km² powierzchni, Smołdzino – 3,7 tys. mieszkańców i 257 km² powierzchni) nie są przeszkodą w rozwijaniu rowerowej współpracy obu samorządów. Rozmawiali o tym władarze obu gmin, w towarzystwie przedstawicieli Pomorskiego Stowarzyszenia „Wspólna Europa” podczas spotkania w tczewskim magistracie.

Okazją do wspólnych działań będzie Konferencja Europejskiej Federacji Cyklistów, która odbędzie się w Tczewie w maju 2010 r. Z tej okazji do Tczewa przybędzie ok. 120 przedstawicieli organizacji z całego kontynentu, wchodzących w skład federacji. – Planujemy podzielić tę konferencję na dwie części – pierwsza konferencyjna odbyłaby się w Tczewie, natomiast drugą nazwalibyśmy roboczo „Tour de Pomerania” – powiedział **Rafał Eismont** z PSWE. – Chcemy zaproponować uczestnikom zjazdu podróz z Tczewa do Smołdzina, która przynajmniej częściowo odbyłaby się na rowerach. Chcemy pokazać dwie gminy, które dzięki BYPAD-owi zostały włączone do rodziny miast posiadających certyfikat polityki rowerowej.

Prezydent Tczewa **Zenon Ody** oraz **Andrzej Kopiniak**, wójt gminy Smołdzino rozważali także ewentualność wymiany młodzieżowej między gminami. – My mamy ciekawe tereny, gdzie można jeździć rowerem – Słowiński Park Narodowy, wy infrastrukturę, z której nasza młodzież mogłaby skorzystać, baseny, boiska – powiedział wójt Smołdzina. W obu gminach byłyby też dostępne materiały promocyjne, informacje dotyczące partnera. Prezydent Tczewa zaproponował także, aby gminy wzajemnie pomagały sobie w obsłudze grup rowerowych z Tczewa i Smołdzina – także tych nieformalnych, rodzinnych, towarzyskich, które chciałyby zwiedzić zaprzyjaźnioną gminę. Wystarczyłoby polecić odpowiednią trasę, wskazać ciekawe miejsca do zwiedzenia.

– Wiele działań naszego samorządu zmierza w tym kierunku, aby Tczew uczyli miastem przyjaznym rowerzystom – powiedział **Z. Ody**. – Przykładem tego jest m.in. uczestnictwo w rowerowym projekcie PRESTO, gdzie naszymi partnerami są m.in. Wenecja, Grenoble, Brema, Zagrzeb. Samorząd Tczewa inwestuje w budowę tras rowerowych na terenie samego miasta, ale także jako partner – w sąsiednich gminach. Taką trasą będzie np. szlak Grzymisława, prowadzący przez kociewskie gminy, czy trasa biegnąca po obu stronach Wisły – od mostu tczewskiego do knybawskiego. Realizując ogromną inwestycję – węzeł komunikacyjny przy dworcu PKP, także musimy uwzględnić przygotowanie infrastruktury służącej rowerzystom.

M.M.

Tczew w programie PRESTO

Przykłady promocji ruchu rowerowego

Dażąc do rozwoju kultury rowerowej w mieście, czyli do sytuacji, gdy rower staje się poważnie braną alternatywą niepotrzebnych przejazdów samochodami na krótkie odległości – trzeba nie tylko budować udogodnienia do jazdy i do parkowania rowerów, ale także prowadzić działania promocyjne.

Ich skuteczność można podnieść dzięki prowadzeniu ich w ramach spójnych pakietów. Zwykle określa się je mianem kampanii. Tutaj chciałbym zaproponować bardzo proste, ale sprawdzone co do skuteczności ich formy. Kto może je prowadzić? My wszyscy – praktykujący rowerzyści.

Jak to robić? W terenie (to znaczy na mieście) i w internecie. Wyjeżdżając rowerem na miasto warto się odpowiednio szykownie ubrać.

Pracowniczka duńskiej firmy zajmującej się projektowaniem parkingów rowerowych stwierdziła, że dopiero za granicą dowiedziała się, że mieszkańcy miast europejskich specjalnie przebierają się „wychodząc na rower”. W Danii powszechnie jeździ się rowerami w strojach wykorzystywanych w życiu codziennym. Jak się ubierają Duńczycy? Lepszym pytaniem byłoby: jak się ubierają Dunki, ponieważ to one częściej niż Duńczycy widziane są na mieście za sterami rowerów. Oczywiście: KOLOROWO.

Ścisłej: kolorowo i szykownie. Aby docenić to podejście warto wybrać się do Kopenhagi. Zanim to zrobimy, wejdźmy do internetu: <http://www.copenhagencyclechic.com/> Znajdziemy tam linki na inne strony miast, w którym rowerzystki – świadomie lub nieświadomie zmieniają klimat miasta. Być może i w Tczewie znajdzie się grupa promująca miasto i „łagodną mobilność” tworząc w internecie analogiczną stronę nazywającą się po prostu www.tczewcyclechic.com?

W tym roku po raz trzeci, w ramach obchodów „Europejskiego dnia bez samochodu” wielu mieszkańców przejechało ulicami Tczewa na rowerach, w odblaskowych kamizelkach z herbem miasta i napisem: „Z Tczewa wszędzie blisko”. W ten sposób uzyskaliśmy podwójną, a może i potrójną korzyść. Rowerzyści zaczęli być widoczni. Jednocześnie i miasto zaczęło być widoczne

Każdy z uczestników tczewskiego „Dnia bez samochodu” otrzymał odblaskową kamizelkę z herbem miasta.

na polskiej i europejskiej mapie miast rowerowych. Promowaliśmy więc nie tylko samą jazdę rowerem, ale i miasto. Do kierowców zaczął docierać fakt, że rowerzyści nie jeżdżą tylko po ścieżkach rowerowych. Rowerzyści przestali być „przezroczyści”. Kierowcy, widząc ich z większej odległości, mogli przystosować swój styl jazdy z większym wyprzedzeniem. Do świadomości wielu z nich przypuszczalnie zaczęło docierać przesłanie, że im więcej rowerzystów na jezdni, tym więcej miejsca dla nich.

Prócz sygnalizowania swojej obecności strojem, kulturą rowerową można promować stylem jazdy i ozdabianiem rowerów. Rowery są obecnie coraz częściej widoczne w reklamach. Jeżdżenie rowerem robi się „trendy”. Politycy z pierwszej półki fotografują się na rowerach. Rowerem jeździł George W. Bush w USA, w czasie kampanii prezydenckiej rowerem szosowym jeździł minister Sarkozy, a rowerem miejskim jego kontrkandydatka – pani Ségolène Royal. Wojciech Fibak udzielał wywiadu w telewizji polskiej zza kierownicy roweru. Tak więc można promować siebie promując rower. Promując rower – promujemy siebie.

Najprostsze ozdoby roweru pamiętam z dzieciństwa – samochodów w latach 60 tych w naszym kraju było „jak na lekarstwo”. W czasie różnych uroczystości często widziałem rowery efektownie przyozdobione tanią, marszczoną bibułką. Jej kolorowe pasy przeplecione między szprychami kół wywoływały efekt szyku i odświętności. Warto może wrócić do tego zapomnianego zwyczaju w czasie dorocznego przejazdu rowerami przez miasto.

Piotr Kuropatwiński

OGŁOSZENIE

Studia podyplomowe z oligofrenopedagogiki dla nauczycieli
(trzy semestry, łącznie 350 godzin).

Planowany termin rozpoczęcia – listopad 2009 r.

Zajęcia będą prowadzone przez Elbląską Uczelnię Humanistyczno-Ekonomiczną w Elblągu, a realizowane w Centrum Edukacji Dorosłych w Tczewie.

Opłatność – 850 zł za semestr, 120 zł wpisowe

Informacje dodatkowe i zapisy – Alicja Olszewska, tel. 0-600-410-371

Młodzież z Tczewa i Norderstedt świętowała 20 lat partnerstwa Granica ani język nie są barierą

Przed niemieckimi gośćmi wystąpił m.in. zespół „Samborowe dzieci”

20 lat partnerstwa świętowali uczniowie Gimnazjum w Norderstedt w Niemczech i Szkoły Podstawowej nr 10 oraz Gimnazjum nr 1 w Tczewie – to dwa razy dłużej niż trwa partnerstwo między samorządem Tczewa a miastem Witten w Niemczech. Ta współpraca to najlepszy przykład na to, że ani granice ani język nie muszą być barierą w poznawaniu kraju i kultury sąsiadów, a przede wszystkim w nawiązywaniu zupełnie prywatnych znajomości i przyjaźni.

Uroczyste podsumowanie współpracy odbyło się 2 października w SP 10. Okazją była wizyta niemieckich dzieci w Tczewie. – Wymiana organizowana jest w ten sposób, że dzieci niemieckie mieszkają u polskich rodzin, chodzą ze swoimi niemieckimi kolegami na lekcje, jeżdżą na wycieczki i bawią się na popołudniowych imprezach – mówił **Wojciech Borzyszkowski**, dyrektor SP 10. – W czerwcu polskie dzieci wyjeżdżają do Niemiec, w październiku młodych Niemców gościmy w Tczewie. Do tej pory z wymiany skorzystało ok. 260 uczniów i 20 nauczycieli z Polski i tyle samo z niemieckiej strony.

– Zajmując się przez wiele lat kontaktami partnerskimi samorządu Tczewa z innymi miastami, organizowałem kilkadziesiąt wyjazdów naszej młodzieży do miast partnerskich – powiedział **Ludwik Kiedrowski**, kierownik Biura Promocji Urzędu Miejskiego. – Za każdym razem nasza młodzież wracała w stu procentach przekonana, że trzeba się uczyć języków obcych. To także wielki plus takich przedsięwzięć.

Jak podkreślali niemieccy opiekunowie, bardzo ważne jest to, że młodzież przebywa wśród rówieśników. Dzięki temu uczy się tolerancji, poznaje zwyczaje i kulturę kraju sąsiadów, a także

życie codzienne w rodzinach. – Bardzo dobrze się u was czujemy – powiedzieli.

Uroczystość w SP 10 była też okazją do wręczenia dyplomów i podziękowań tym, którzy przyczynili się do rozwoju współpracy między szkołami. Otrzymał je m.in. **Piotr Wojtyśiak**, nauczyciel jęz. niemieckiego w SP 10, który od wielu lat niestrudzenie zajmuje się organizowaniem wyjazdów.

Na zakończenie uroczystości uczniowie SP 10 zaprezentowali swoje artystyczne umiejętności. Wystąpił **szkolny chór „Carpe Diem”**, a **„Samborowe Dzieci”** pokazały odrobinę kociewskiego folkloru. Niemieccy goście oklaskiwali przedstawienie **„Śpiąca królewna”**, które **uczniowie „dziesiątki”** zagrali w języku niemieckim.

Podczas tygodniowego pobytu w Tczewie na gości z Niemiec czekało wiele atrakcji. Zwiedzili m.in. Gdańsk, Malbork, Frombork, Półwysep Helski i oczywiście Tczew. Przebojem ostatnich lat są też warsztaty artystyczne w Centrum Wystawienniczo-Regionalnym Dolnej Wisły. Tym razem było to malarstwo na szkle oraz warsztaty garnarskie. Nie zabrakło wspólnych spotkań i spacerów po Tczewie, także tych „poza programem”, w gronie rówieśników.

M.M.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej

„Pierwsza odsłona...”

Miejska Biblioteka Publiczna im. Aleksandra Skulteta w Tczewie i Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku zapraszają na wystawę **„Pierwsza odsłona. Okupacja niemiecka na Kaszubach i Kociewiu w 1939 r.”**, której uroczyste otwarcie odbędzie się **29 października o godzinie 17:00 w Bibliotece Głównej**

przy ul. J. Dąbrowskiego 6 w Tczewie. **Wystawę będzie można oglądać do 16 listopada br. od poniedziałku do piątku w godz. 11:00–17:00, a w środy w godz. 10:00–15:00.**

Grupy zorganizowane prosimy o wcześniejszy kontakt telefoniczny: 058 531-35-50 lub 058 531-36-37 w. 19.

Program dla 1500 uczniów

Gmina Miejska Tczew w marcu 2009 r. rozpoczęła realizację projektu pn. „Promowa-

iceland liechtenstein norway

nie zrównoważonego rozwoju poprzez wykorzystanie naturalnych walorów przyrodniczych Tczewa” współfinansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego EOG w ramach Priorytetu 2.2 „Promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez lepsze wykorzystanie i zarządzanie zasobami”.

Budżet projektu:

Całkowite koszty projektu: 349 021 euro
Współfinansowanie z MF EOG: 80,86 %, 282 218 euro
Wkład własny Beneficjenta: 15 %, 52 364 euro
Wkład rzeczowy Partnera Projektu: 4,14 %, 14 439 euro

W ramach działania Nr 3 „Podnoszenie świadomości społecznej” – od października 2009 r. do końca maja 2010 r. odbędą się zajęcia edukacyjne na temat: „Różne formy ochrony przyrody w Polsce, w tym obszarów Natura 2000”. W ramach zajęć w szkołach podstawowych i gimnazjalnych w Tczewie oraz w jednej szkole ponadgimnazjalnej, zostanie przeszkolonych łącznie 1500 uczniów. Zajęcia przeprowadzone zostaną z wykorzystaniem pakietów informacyjno-edukacyjnych, tj. folder informacyjny i zeszyt ćwiczeń dla uczniów, wydanych w sierpniu br. w ramach projektu.

Partner Projektu – Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, planuje do końca br. zakończyć inwentaryzację przyrodniczą zbrocza doliny Wisły od mostu tczewskiego do ujścia rzeki Drybok (Strugi Subkowskiej) oraz ocenę walorów przyrodniczych tego odcinka skarpy pod kątem ochrony obszarów Natura 2000. Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji i waloryzacji, w styczniu 2010 r. zostaną sporządzone wytyczne do uporządkowania i ochrony czynnej zbrocza doliny Wisły.

Uczciliśmy ofiary wojny

Kilkaset osób uczciło 70. rocznicę hitlerowskiego mordu na ludności polskiej w Lesie Szpęgawskim. To miejsce, gdzie od września 1939 r. straciło życie ok. 7 tys. mieszkańców Pomorza.

Przy masowych grobach 27 września odbyła się uroczysta msza św. pod przewodnictwem biskupa pelplińskiego Jana Bernarda Szłagi. Uczestnicy odśpiewali hymn państwowy, wysłuchali wystąpień okolicznościowych. Odbył się również Apel Poległych.

Coraz więcej słuchaczy

Uniwersytet dla seniorów

Takiej frekwencji na spotkaniach Tczewskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku jeszcze nie było. Na inaugurację nowego roku akademickiego przybyło ponad stu seniorów. W jeszcze niedawno wyłącznie damskim gronie, pojawili się także panowie. Wszystkich skusiły atrakcyjne formy zajęć, ale nie bez znaczenia jest również aspekt towarzyski tego przedsięwzięcia.

Inauguracja odbyła się w budynku Centrum Edukacji Dorosłych, z którego gościnności często korzystają studenci TUTW. Uroczystość uświetnił występ chóru „Tęczowe nutki” ze Szkoły Podstawowej nr 5. – Jestem zaszokowana tak duża frekwencją – powiedziała **Irena Klein**, przewodnicząca stowarzyszenia Tczewski Uniwersytet Trzeciego Wieku. – Nasz uniwersytet rozpoczął piąty rok działalności, ale nigdy nie mieliśmy aż tylu studentów. Spotykamy się co dwa tygodnie na interesujących wykładach. Oprócz nich uniwersytet oferuje kursy języków obcych, komputerowy oraz warsztaty tematyczne.

Życzenia z okazji nowego roku akademickiego złożył słuchaczom m.in. prezydent **Zenon Ody**, który zapowiedział, że zapewne wkrótce sam dołączy do tego grona.

Wykład inauguracyjny pt. „Wspomnienia Polonii Gdańskiej 1939 r.” wygłosiła **prof. Irena Jabłońska-Kaszewska**. Była to przejmująca opowieść o losach polskich rodzin mieszkających w Gdańsku tuż przed wojną i w czasie jej trwania, opowieść o ludziach, którzy za to, że pozostali Polakami płacili cenę najwyższą.

Osoby pragnące uczestniczyć w działalności uniwersytetu proszone są o kontakt telefoniczny 662 09 38 79.

Oświadczenie poselskie Jana Kulasa

Kapitan Karol Kański

Posel Jan Kulas złożył w sejmie oświadczenie poświęcone pamięci Gustawa Kańskiego (1882–1949) – kapitana żeglugi wielkiej, współtwórcy polskiego szkolnictwa morskiego, kapitana portu Gdynia, współtwórcy Polskiej Marynarki Handlowej. Poniżej prezentujemy fragmenty wystąpienia.

Gustaw Karol Kański urodził się 19 lipca 1882 r. we wsi Szybenno na Wołyniu, w zaborze rosyjskim. Ojcem jego był Adam Kański, z zawodu agronom, matką – Anna z Lewandowskich. Wykształcenie średnie uzyskał w Szkole Realnej w Winnicy, studiował na Wydziale Nawigacyjnym Szkoły Morskiej w Odessie. Dyplom Szkoły Morskiej uzyskał jako jeden z prymusów w 1906 r. Po jej ukończeniu podjął służbę w Rosyjskiej Flotcie Ochotniczej (...) Wybuch I wojny światowej zastał G. Kańskiego we Władystoku. Po zmobilizowaniu do służby czynnej w szeregach Floty Ochotniczej dowodził transportowcem „Tambow”. Na tym parowcu przewoził broń między portami Stanów Zjednoczonych i Wielką Brytanią, a portami białomorskimi.

Wiosną 1918 r. Gustaw Kański zgłosił się do powstającej Armii Polskiej we Francji. W stopniu porucznika został przyjęty do Armii Błękitnej. 1 października 1919 r. powrócił do niepodległej już Polski. Rozpoczął pracę w Sekcji Szkolnictwa Departamentu Spraw Morskich przy Ministerstwie Spraw Wojskowych (...)

17 czerwca 1920 r. utworzona została w Tczewie Państwowa Szkoła Morska. Dowództwo szkoły objął komandor inż. Antoni Garnuszewski, a Gustaw Kański został mianowany inspektorem, czyli zastępcą Komendanta Szkoły Morskiej. Objął również kierownictwo Wydziału Nawigacyjnego.

G. Kański ze Szkołą Morską związał się na 12 lat. Przyczynił się do zakupu w Holandii żaglowca szkolnego „Lwów”. Stworzył pionierskie podręczniki – „Streszczenia kursu morskiej praktyki”, „Locja”, „Nawigacja”. Za zasługi

na polu opracowań naukowych został nagrodzony srebrnym „Wawrzynem Polskiej Akademii Literatury”. W okresie tczewskim Szkoły Morskiej otrzymał kilka odznaczeń, jak np. Medal „Polska Swojemu Obrońcy”, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia Odzyskania Niepodległości. Po podporządkowaniu Szkoły Morskiej Ministerstwu Przemysłu i Handlu, został przeniesiony do rezerwy w stopniu komandora porucznika. Jesienią 1932 r. Kański podjął pracę w Urzędzie Morskim w Gdyni. 1 stycznia 1933 r. objął stanowisko kapitana portu Gdynia. W związku z dynamicznym rozwojem miasta i portu Gdynia, była to funkcja bardzo odpowiedzialna (...)

Wybuch II wojny światowej zastał Gustawa Kańskiego na posterunku kapitana portu Gdynia. Z miejsca włączył się do walki z najeźdźcą hitlerowskim. Po wysiedleniu zamieszkał w Częstochowie, gdzie pracował na stanowisku kierowniczym w Robotniczej Spółdzielni „Jedność”. Uczestniczył również w ruchu oporu, najprawdopodobniej w Armii Krajowej.

W 1945 r. Gustaw Kański z Morską Grupą Operacyjną pospieszył na Wybrzeże, gdzie odbudowywał administrację morską. W połowie marca 1948 r. został powołany na stanowisko inspektora Żeglugi i Wybrzeża w Urzędzie Morskim w Gdańsku.

Gustaw Kański zmarł 15 września 1949 r. (w wieku 67 lat) po ciężkiej chorobie serca. Pochowany został na Cmentarzu Witomińskim w Gdyni. (...) W 1962 roku w uznaniu jego zasług dla gospodarki morskiej, statek Polskich Linii Oceanicznych otrzymał nazwę „Kapitan Kański”.

OGŁOSZENIE

Prezydent Miasta Tczewa ogłasza drugi przetarg ustny nieograniczony na sprzedaż nieruchomości niezabudowanej, położonej w Tczewie obręb 1, km², za obniżoną cenę wywoławczą:

Lp.	Ulica	Nr działki	Nr Księgi Wieczystej	Powierzchnia	Cena wywoławcza netto*	Wysokość wadium
1.	Stoczniowców 42	227	6183	860 m ²	120 000,00 zł	12.000,00 zł
		684/1		184 m ²		

* UWAGA!

Do ceny netto należy doliczyć 22% podatek VAT

Działki nr 227 i 684/1 o łącznej powierzchni 1044 m² stanowią jedną nieruchomość i przeznaczone są pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne.

Przetarg odbędzie się w dniu 20.11.2009 r. o godz. 10⁰⁰ w Urzędzie Miejskim w Tczewie (sala nr 8, parter).

Osoba przystępująca do przetargu powinna wpłacić wadium w podanej wyżej wysokości w kasie lub na konto Urzędu Miejskiego nr PeKaO SA I O/Gdańsk 681240124211100100225 0598. **Wadium w pieniądzu musi wpłynąć na konto depozytowe Urzędu Miejskiego w Tczewie najpóźniej do dnia 16.11.2009 r. (włącznie).**

Osoba stawająca do przetargu w imieniu i na rzecz osoby która wpłaciła wadium powinna posiadać pisemne pełnomocnictwo tej osoby lub odpis z właściwego rejestru wskazujący na uprawnienie do reprezentowania. Uczestnik przetargu powinien legitymować się dowodem osobistym oraz posiadać dowód wpłaty wadium, który równoznaczny jest z zapoznaniem się przez wpłacającego z warunkami i przedmiotem przetargu oraz przyjęciu ich bez zastrzeżeń.

Wadium ulega przepadkowi w razie uchylenia się uczestnika, który wygrał przetarg od zawarcia umowy notarialnej. Ostateczny termin wpłaty ceny sprzedaży, po odliczeniu wpłaconego wadium, upływa najpóźniej w dniu zawarcia umowy notarialnej. Jeżeli osoba ustalona nabywcą nieruchomości nie stawi się bez usprawiedliwienia w Kancelarii Notarialnej w oznaczonym dniu i godzinie Prezydent Miasta Tczewa może odstąpić od zawarcia umowy notarialnej.

Dodatkowe informacje można uzyskać w Wydziale Gospodarki Mieniem Komunalnym, tel. (058) 77-59-362, Elżbieta Niedziałkowska.

Seniorzy świętowali

Festyn pod parasolami

Dla seniorów zaśpiewali m.in. uczniowie Zespołu Szkół Katolickich.

Jak zwykle hucznie tczewscy seniorzy obchodzili Międzynarodowy Dzień Osób Starszych. Świętowali wspólnie z zaprzyjaźnionymi organizacjami porządkowymi, młodzieżą i najmłodszym pokoleniem tczewian. Mimo kapryśnej pogody, niekwa przy ul. Łaziennej 1 październik tętnił życiem.

Na specjalnie przygotowanej scenie przez kilka godzin trwały występy artystyczne. Podziwialiśmy m.in. dzieci z Przedszkola nr 9 oraz Niepublicznego Przedszkola „Jarzębinka”, podopiecznych Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego, uczniów Zespołu Szkół Katolickich, zespół Wiecznie Młodzi. Uczestnicy festynu mogli skorzystać z usług wózków – Stanisława Olszewskiego, wziąć udział w konkursach, skorzystać z poczęstunku, kupić prace plastyczne wykonane przez podopiecznych środowiskowych domów samopomocy.

Patronat nad imprezą objął Zenon Ody, prezydent Tczewa, a partnerami tegorocznych obchodów byli: Centrum Kultury i Sztuki, Fundacja Domu Kultury, Stowarzyszenie na Rzecz Szkolnictwa Specjalnego, Zespół Szkół Katolickich, Spółdzielczy Dom Kultury Spółdzielni Mieszkaniowej, Przedszkole Niepubliczne „Jarzębinka”, Przedszkole Publiczne nr 9 oraz Zakład Usług Komunalnych

w Tczewie. Obchody współfinansował samorząd miasta Tczewa.

Celem imprezy organizowanej już od kilku lat przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Zarząd Miejski Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej jest aktywizacja osób po 50 roku życia oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych ze względu na wiek. Inicjatywy takie jak ta udowadniają, że tczewscy seniorzy nie są „odstawieni na boczny tor”, a przeciwnie – to jedna z bardziej aktywnych grup w mieście. Potrafią się świetnie bawić, rozwijać swoje pasje, wzbogacać swoją wiedzę i umiejętności. Wystarczy przypomnieć takie inicjatywy jak wybory Miss i Mistra Złotego Wieku, Bank Czasu, Cafe Senior, Tczewski Uniwersytet III Wieku.

Organizacja Narodów Zjednoczonych ustanowiła 1 października Międzynarodowym Dniem Osób Starszych. Na świecie obchodzony jest on od 1991 roku, od kilku lat również w Polsce.

Starsi w opiece niezwykłej gospodyni

21 września poświęcona została grota Matki Boskiej Fatimskiej zbudowanej w ogrodzie Zespołu Opiekuńczego MOPS w Tczewie przy ul. Niepodległości 10.

Inicjatywa ta jest odpowiedzią na potrzeby osób starszych przebywających w placówce. Działanie to ma na celu przede wszystkim integrację społeczności poprzez zjednoczenie mieszkańców Zespołu w rozwoju wartości duchowych. Zgłaszana przez seniorów potrzeba powstania tak nietypowego dla świeckiej placówki miejsca kultu religijnego dostrzegła dyrektor MOPS w Tczewie, **Julita Jakubowska**, która od lat podejmuje nowatorskie inicjatywy w zakresie wspierania osób starszych. Dzięki zaangażowaniu m.in. podopiecznych MOPS w Tczewie do prac wykonawczych groty, cel zjednoczenia i bezinteresownego ofiarowania dla drugiego człowieka został osiągnięty.

W uroczystościach poświęcenia groty i figury Matki Boskiej Fatimskiej wzięli udział wykonawcy groty, osoby starsze, którym grota została ofiarowana w opiekę oraz goście, wśród nich m.in. **Zenon Ody**, prezydent Tczewa, ks. dziekan **Stanisław Cieniewicz**, ks. **Antoni Dunajski**, proboszcz parafii p.w. Św. Józefa, przyjaciele, wolontariusze i pracownicy MOPS w Tczewie.

VI Festyn Przyjaźni TACY SAMI

Solidarni z niepełnosprawnymi

Kiepska pogoda nie przeszkodziła we wspaniałej zabawie. Festyn Przyjaźni TACY SAMI jak co roku zgromadził wielu uczestników. Szczególnie liczna była parada, która przeszła od Urzędu Miasta do placu Hallera. Wzięli w niej udział ci, dla których los osób niepełnosprawnych i chorych na schizofrenię nie jest obojętny.

Parada i festyn na placu Hallera zorganizowany został z okazji Ogólnopolskiego Dnia Osób Chorych na Schizofrenię przez Środowiskowe Domy Samopomocy przy MOPS w Tczewie oraz Towarzystwo Miłośników Ziemi Tczewskiej. Osoby niepełnosprawne miały okazję zaprezentować swój artystyczny dorobek i przekonać tczewian, że mimo swoich ułomności, mogą aktywnie uczestniczyć w życiu miasta. W imprezie wzięli udział seniorzy, mło-

dzie szkolna, przedszkolaki, dzieci ze świetlic socjoterapeutycznych, podopieczni domów pomocy społecznych, przedstawiciele samorządu miasta, powiatu, mieszkańcy.

Na placu Hallera przez kilka godzin trwały występy artystyczne, zorganizowano także kiermasz prac wykonanych

W paradzie uczestniczyło wielu tczewian.

przez osoby niepełnosprawne. Głodni mogli posilić się pysznymi domowymi wypiekami oraz chlebem ze smalcem.

Urząd Miejski w Tczewie – Wydział Spraw Komunalnych

PRACOWNIA EDUKACJI EKOLOGICZNEJ

83-110 Tczew, ul. 30 Stycznia 1, tel./fax (058) 531 76 41

www.pee.tczew.pl

e-mail: pee@um.tczew.pl

OCHRONA PRZYRODY (część 1)

„A czyż moglibyśmy pozostać obojętni wobec dewastacji środowiska naturalnego, która sprawia, że rozległe obszary planety stają się niegościnne i nieprzyjazne człowiekowi?”

Jan Paweł II

Polska jest krajem chroniącym przyrodę.

Wśród obszarów, w których Polska mogłaby poszukiwać swego znaczącego miejsca w UE jest ochrona środowiska. Kraj nasz cieszy się uznaniem za poniesiony wysiłek, by ewidentnie poprawić stan środowiska, szczególnie w ostatnich latach.

W naszym kraju ochrona środowiska została podniesiona do rangi zasady konstytucyjnej. Artykuł 5 ustawy zasadniczej wyraża to w następujący sposób:

„Rzeczpospolita Polska [...] zapewnia ochronę środowiska, kierując się **zasadą zrównoważonego rozwoju**”.

Nasz region może poszczycić się dużą różnorodnością i bogactwem walorów przyrodniczych i krajobrazowych, pomimo znacznego uprzemysłowienia i dużej ilości miast. Piękno i zróżnicowanie krajobrazów jest szansą na rozwój turystyki, a sąsiedztwo obszarów chronionych stanowi zaletę, którą powinniśmy umieć właściwie docenić.

Zachowanie różnorodności biologicznej w swoim najbliższym otoczeniu, to jedno z najważniejszych zadań nas wszystkich – nie tylko przyrodników, ale i samorządów lokalnych oraz mieszkańców.

Formy ochrony przyrody stanowią narzędzie prawne, dzięki któremu tworzone są podstawy zrównoważonego

rozwoju zgodnie z polityką ekologiczną państwa.

Ochrona przyrody to działania, które mają na celu zachowanie:

- składników przyrody ożywionej (np. danego gatunku)
- i nieożywionej (np. wydm; ale także skał, skamieniałości i minerałów)
- ich całych zespołów (np. ekosystemu boru bagiennego)
- oraz takich elementów krajobrazu, które wyróżniają dany teren (np. klifów czy meandrów rzeki).
- Ochrona dotyczy również procesów i zjawisk zachodzących w przyrodzie (np. zarastanie jezior, procesy eoliczne na wydmach, powstawanie mierzei, zjawiska krasowe).

Na mocy prawa krajowego **ponad 32%** powierzchni naszego kraju jest już objęta różnego rodzaju formami ochrony przyrody. Wśród nich mamy:

- 23 parki narodowe,
  - 120 parków krajobrazowych
  - i ponad 1380 rezerwatów przyrody.
- Są wśród nich także obiekty zaliczane do światowych systemów ochrony przyrody:
- World Heritage List,
  - światowe rezerваты biosfery w ramach programu UNESCO Man and Biosphere,
  - obiekty zaliczone do mokradł będących siedzibami ptactwa wodnego i błotnego, których ochrona ma znaczenie globalne – w myśl ustaleń Konwencji z Ramsar o ochronie mokradł (*wetlands*).

W latach 2009–2010 nasze miasto realizuje projekt „**Promowanie zrównoważonego rozwoju poprzez wykorzystanie naturalnych walorów przyrodniczych Tczewa**”, w ramach którego 1500

uczniów tczewskich szkół będzie (lub już jest) przeszkolonych nt. form ochrony przyrody w Europie, naszym kraju, regionie i mieście. Pracownia Edukacji Ekologicznej koordynuje działania edukacyjne w szkołach związane z projektem oraz rozszerzyła swoje działania popularyzatorskie w kierunku tematyki ściśle związanej z ochroną przyrody. W kolejnych numerach „Panoramy Miasta” będą

ukazywały się informacje o poszczególnych formach jej ochrony. Będą z nich mogli skorzystać nauczyciele i uczniowie nie objęci działaniami w projekcie.

Tematyka konkursów przewidzianych na 2010 r. będzie w całości lub częściowo poświęcona ochronie przyrody.

Dodatkowo PEE zorganizowała szkolenie, którego uczestnikami byli nauczyciele bez wykształcenia przyrodniczego. Zostali oni zapoznani z możliwościami i sposobami organizowania zajęć terenowych, możliwościami, jakie daje bliskie sąsiedztwo terenów chronionych oraz terenów ochrony (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów NATURA 2000).

tekst i zdjęcia: **Anna Peichert**

Urząd Miejski w Tczewie – Wydział Spraw Komunalnych
PRACOWNIA EDUKACJI EKOLOGICZNEJ
 83-110 Tczew, ul. 30 Stycznia 1, tel./fax (058) 531 76 41
 www.pee.tczew.pl e-mail: pee@um.tczew.pl

„Sprzątanie świata 2009” – Tczew posprzątany

W piątek 18 września br. na terenie Tczewa została przeprowadzona akcja proekologiczna „Sprzątanie świata”. Miasto, jak co roku, włączyło się w ogólnopolską akcję, która tym razem odbyła się pod hasłem „**Pomagajmy Ziemi – codziennie**”.

W Polsce akcją Clean Up The World, organizowaną w tym samym czasie

na całej kuli ziemskiej, kieruje Fundacja Nasza Ziemia. Tczewskim koordynatorem akcji była Pracownia Edukacji Ekologicznej Wydziału Spraw Komunalnych Urzędu Miejskiego. Współpracowano z Zakładem Usług Komunalnych, Zakładem Utylizacji Odpadów Stałych, dyrekcjami tczewskich szkół, ośrodkami szkolno-wychowawczymi. Wyznaczone zostały tereny do uprzątnięcia – okolice szkół, cmentarzy, tereny nad Wisłą oraz tereny komunalne.

– 2009” wzięło udział 5805 uczniów. Udział w akcji „Sprzątanie Świata” nie zwalnia nas jednak z obowiązku dbania o stan swojego środowiska naturalnego w ciągu całego roku.

Uczestnikom akcji przekazano 3380 sztuk worków do gromadzenia odpadów w oraz 4300 sztuk rękawic ochronnych. Zebrane w workach nieczystości w ilości 1220 kg zostały przewiezione przez Zakład Usług Komunalnych do Zakładu Utylizacji Odpadów Stałych, na składowisko miejskie w Rokitkach. W tegorocznej akcji „Sprzątanie świata

Proekologiczną postawę winniśmy prezentować każdego dnia, zgodnie z tegorocznym hasłem: „Pomagajmy Ziemi – codziennie”, m. in. poprzez prowadzenie selektywnej zbiórki szkła, makulatury i tworzyw sztucznych oraz dbanie, aby odpady niebezpieczne tj. baterie czy leki nie trafiły do zwykłego kosza na śmieci.

Pomagajmy Ziemi - codziennie

- oszczędzajmy wodę
- nie marnujmy energii
- wyberajmy transport publiczny
- na zakupy z własną torbą
- segregujmy odpady

Kampania na rzecz Zielonego Bezpieczeństwa. Rozumiemy jak łatwo to osiągnąć. Spróbujmy!

www.tczew.pl www.um.tczew.pl www.pee.tczew.pl

Partnerzy: ... VATTENFALL ...

Październik – miesiącem zwierząt

Co roku na początku października obchodzony jest **Światowy Tydzień Zwierząt**. Dodatkowo 1 października obchodzony jest **Światowy Dzień Ptaków** i **Międzynarodowy Dzień Wegetarianizmu**, 2 października – **Europejski Dzień Ptaków** i **Światowy Dzień Zwierząt Hodowlanych**, 4 października wypada **Dzień św. Franciszka** a zarazem **Światowy Dzień Zwierząt**. Tego dnia rozpoczyna się Światowy Tydzień Zwierząt. Ustanowiony został pod koniec lat dwudziestych ubiegłego wieku, nieprzypadkowo wybrano tę datę, otóż została ona wybrana przez Kościoły chrześcijańskie na pamiątkę rocznicy

śmierci (3 października) św. Franciszka z Asyżu, uznawanego za patrona zwierząt. Ponadto październik uznany jest Międzynarodowym Miesiącem Dobroci dla Zwierząt.

Obecnie stosunek społeczeństwa do zwierząt jest o wiele lepszy niż w czasach Franciszka z Asyżu. Również prawo przewiduje sankcje karne za znęcanie się nad zwierzętami czy ich nieuzasadnione zabijanie. Warto jednak pamiętać, że w naszej kulturze część zwierząt uważanych jest za lepsze od pozostałych, bardziej zasługujących na szacunek czy opiekę. W trakcie rozmaitych dni czy tygodni poświęconych zwierzętom, zwykle pamięta się jedynie o tych „lepszych” zwierzętach,

wzruszając się losem bezpańskich psów, głodnych kotów czy maltretowanych koni. A przecież obok nas żyją tysiące innych gatunków i często ich los jest równie tragiczny.

W Tczewie żyli, w Tczewie byli...

Edmund Raduński (1889–1939)

Jednym z najwybitniejszych tczewian dwudziestego wieku jest z pewnością Edmund Raduński, działacz społeczny żyjący przed drugą wojną światową. Przyszedł na świat 27 października 1889 r. w Jaroszewicach, które znajdowały się w powiecie kościerskim. Pochodził z rodziny rolniczej, miał aż jedenaścioro rodzeństwa.

Podstawowe wykształcenie odebrał w miejscowej szkole ludowej. Następnie uczył się w chojnickim gimnazjum, jednak został stamtąd wydalony, gdyż zapisał się do tajnego Kółka Filaretów. Następnie podjął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Jednakże i tej edukacji nie był w stanie ukończyć. Powodem był brak pieniędzy.

W tym czasie rodzice Edmunda Raduńskiego postanowili sprzedać gospodarstwo pod Kościerzyną. Przyprawdzili się w okolice Tczewa. Kupili dom wraz z ziemią w pobliskim Maleninie. W 1918 r. zmarł ojciec przyszłego społecznika. Mama Edmunda sprzedała gospodarstwo w Maleninie i nabyła dom w Tczewie. Mieści się on przy dzisiejszej ulicy Kościuszki (nr 9).

Jeszcze w tym samym roku Edmund Raduński został kierownikiem Banku Ludowego w Tczewie. W 1920 r. był jednym z organizatorów przygotowujących

powitanie wkraczającego Wojska Polskiego na czele z Józefem Hallerem. W okresie międzywojennym stał się bardzo znanym i cenionym społecznikiem tczewskim. Jemu należy przypisać m.in. udział w powołaniu Spółdzielni Spożywców „Zgoda”. Widział wielką szansę na rozwój Tczewa, gdyby powstał tutaj port morski – rzeczny. Stąd też brał czynny udział w pracach Towarzystwa Żeglugi „Wisła-Bałtyk”. Udzielał się w miejscowym Polskim Czerwonym Krzyżu oraz Polskim Białym Krzyżu.

Brał udział także w życiu politycznym miasta nad Wisłą. Był miejskim radnym, członkiem Zarządu Miejskiego i naczelnym sekretarzem Wydziału Ogólnego Zarządu Miejskiego.

W 1927 r. wydał książkę własnego autorstwa, noszącą tytuł „Zarys dziejów miasta Tczewa”. Była to pierwsza, historyczna monografia Tczewa napisana przez Polaka w języku polskim. Edmunda Raduńskiego należy również uznać za krzewiciela tradycji kociewskich. Od 1938 r. pod jego redakcją wychodził dodatek „Kociewie”, który był dołączany do „Gońca Pomorskiego” i „Dziennika Starogardzkiego”. Do wybuchu drugiej wojny światowej zdołał opublikować dwanaście numerów tego dodatku.

Patriotyczną postawę Edmunda Ra-

duńskiego zauważyła miejscowa mniejszość niemiecka. Dlatego też po wkroczeniu wojsk hitlerowskich został jako jeden z pierwszych aresztowany. Wraz z innymi działaczami społecznymi i księżmi z terenu powiatu tczewskiego, osadzono go w tczewskich koszarach. Został zamordowany 13 października 1939 r. Jego brat, Antoni, zginął w Lesie Szpegowskim. W 1945 r. ekshumowano zwłoki ofiar hitlerowskiego bestialstwa. Szczątki Edmunda Raduńskiego spoczęły na cmentarzu, przy obecnej ulicy 30 Stycznia.

Pamiętając o zasługach tego wybitnego społecznika okresu II Rzeczypospolitej społeczeństwo tczewskie postanowiło ufundować tablicę pamiątkową. W 1980 r. odsłonięta ją na budynku przy ulicy Kościuszki 9, tam gdzie Edmund Raduński spędził wiele lat działając na rzecz miasta Tczewa.

Piotr Paluchowski

Edwin Rozenkranz (1925–1992)

Edwin Rozenkranz – jeden z czołowych twórców wydziału prawa na Uniwersytecie Gdańskim, uznany naukowiec, a zarazem jeden z bohaterów Powstania Warszawskiego. Dużą część swojego życia spędził w naszym mieście. Historii Tczewa poświęcił też jedno ze swoich dzieł.

Urodził się 2 czerwca 1925 r. w Czatkowach nieopodal Tczewa. Jego ojciec był urzędnikiem Izby Kontroli Skarbowej na granicy Polski z Wolnym Miastem Gdańskim. Oprócz niego jego rodzice mieli jeszcze dwójkę dzieci. Edwin Rozenkranz spędził w Tczewie lata swojego dzieciństwa. To w grodzie nad Wisłą ukończył szkołę podstawową. Jak wielu członków jego pokolenia boleśnie dotknęła go II wojna światowa. Tuż po jej wybuchu musiał przerwać naukę w I Państwowym Gimnazjum i Liceum Męskim i wraz z rodzicami udał się do Lublina, a następnie w 1943 r. do Warszawy. W mieście tym podjął współpracę z Armią Krajową pod pseudonimem „Kamień”. Należał do Batalionu „Gozdawa”, w którym walczył podczas Powstania Warszawskiego. W czasie zmagania z okupantem został ranny.

Po zakończeniu wojny Edwin Rozenkranz wrócił do nauki, w 1948 r. zdał maturę i wstąpił na studia prawnicze

na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. Magistrem praw został 27 czerwca 1952 r. Niedługo potem podjął pracę w Wojewódzkim Komitecie Planowania. Cały czas prowadził działalność naukową. W 1960 r. obronił pracę doktorską pt. „Początki i ustrój miast Pomorza Gdańskiego do schyłku XIV stulecia”. W tym samym roku rozpoczął współpracę z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Gdańsku, w okresie jej przekształcania się w Uniwersytet Gdański, był jednym z twórców Wydziału Prawa. W 1968 r. uzyskał habilitację na Uniwersytecie Poznańskim. Od 1973 r. kierował Zakładem, a po 1981 roku Katedrą Powszechniej Historii Państwa i Prawa. Z dniem 30 marca 1984 r. otrzymał profesurę nadzwyczajną na Uniwersytecie Gdańskim. Proces nadania tytułu profesora zwyczajnego przerwała jego śmierć 13 września 1992 r.

W pracy naukowej interesowały go przede wszystkim: rozwój przestrzenny miast, ustrój i prawo miejskie w średniowieczu. W jego dorobku znaleźć można około 150 publikacji dotyczących powyższych zagadnień. Nie sposób jednak nie wspomnieć o dokonaniach inspiratorskich i popularyzatorskich. W latach 1968–1974 Edwin Rozenkranz był przewodniczącym gdańskiego oddziału

Polskiego Towarzystwa Historycznego. Uczestniczył w pracach Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich, Polskiego Towarzystwa Nautologicznego oraz Komitetu Kopernikańskiego. Był wielokrotnym organizatorem olimpiad wiedzy z zakresu prawno-historycznego. Uchodził również za jednego z ważniejszych na Pomorzu Gdańskim specjalistów, a zarazem kolekcjonerów monet i medali.

Po 1989 r. zaangażował się również w działalność polityczną w Zjednoczeniu Chrześcijańsko-Narodowym. Opracował m.in. projekt konstytucji oraz ustawy lustracyjnej.

Za zasługi wielokrotnie był wyróżniany odznaczeniami państwowymi między innymi Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Walecznych.

Michał Maryniak

Bibliografia:

Mokrzejcki L., Rozenkranz Edwin, [w:] *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, sup. I, pod red. Z. Nowaka, Gdańsk 1998.

Rozenkranz E., *Dzieje Tczewa*, Koszalin 1999

Highlander Challenge

Tomasz Majewski pobił w Tczewie rekord świata

Tomasz Majewski ustanowił w Tczewie nowy rekord świata w... pchnięciu kamieniem (19,87 m). Świadcami tego wyczynu była publiczność zgromadzona na pierwszych w Polsce zawodach Highlander Challenge na Bulwarze Nadwiślańskim.

Impreza została poświęcona zmarłej przed kilkoma miesiącami najmłodszej mistrzyni olimpijskiej Kamili Skolimowskiej. Jej pamięć uczczono minutą ciszy. Na zawodach obecni byli m.in. rodzice Kamili.

Podczas zawodów rywalizowali mistrzowie olimpijscy i przyjaciele Kamili Skolimowskiej – Tomasz Majewski (mistrz olimpijski w pchnięciu kulą), Piotr Małachowski (wicemistrz olimpijski w rzucie dyskiem), Łukasz Wenta (Highlander, mistrz Polski w pchnięciu kulą), Sebastian Wenta (3-krotny mistrz świata Highlander Challenge). Zmierzyli się w takich konkurencjach jak wspomniane już pchnięcie kamieniem, rzut ciężarkiem na odległość oraz wysokość, rzut młotem, wyciskanie belki i rzut belką szkocką. Wszystkie te konkurencje nawiązują do szkockich i celtyckich tradycji. Podczas zawodów eksponowane są tradycyjne elementy szkockiego stroju, występują kobziarze. Nie inaczej było w Tczewie. To kobziarze wprowadzili zawodników na „plac boju”.

Gościem imprezy był kowal Marcin Aleksander Czerniecki, który podczas trwania zawodów wykuł główne trofeum – miecz dla zwycięzcy.

Tczewska impreza była pierwszą organizowaną w Polsce za zgodą światowej organizacji Highlander Challenge i jej szefa Edmunda Douglasa. Podobne zawody odbywają się na całym świecie.

Zawodom towarzyszyło wiele innych atrakcji, m.in. występy zespołów muzycznych, lunapark, stoiska gastronomiczne.

Organizatorem imprezy był trzykrotny Mistrz Świata Highlander Challenge – *tczewianin Sebastian Wenta, a współorganizatorami Urząd Miasta Tczewa, Urząd Gminy Tczew oraz Starostwo Powiatowe w Tczewie.*

Jesienny Chór ECHO

15 utworów zaprezentował Chór Męski ECHO podczas Koncertu Jesiennego dla mieszkańców Tczewa. Koncert odbył się 18 października w Centrum Kultury i Sztuki. Większość utworów chórzyci zaprezentowali po raz pierwszy.

Dyrygował Leszek Gołąb, akompaniował Tadeusz Abt. Koncert popro-

wadził Ludwik Kiedrowski, który poinformował zebranych, że tczewski chór zakwalifikował się do V Międzynarodowego Festiwalu Chórów w Warszawie. Już samo zakwalifikowanie się do tego prestiżowego konkursu jest ogromnym osiągnięciem ECHA. Festiwal odbędzie się w dniach 6-8 listopada w Akademii Muzycznej w Warszawie.

• Parada na 750-lecie

Serdecznie zapraszamy do wzięcia udziału w PARADZIE UŚMIECHU organizowanej w ramach obchodów jubileuszu 750-lecia miasta Tczewa. Parada odbędzie się 18 czerwca 2010 r., ale już teraz zapraszamy wszystkie kreatywne, pomysłowe osoby, grupy zorganizowane, stowarzyszenia do współpracy! Masz pomysł na zaprezentowanie się w paradzie? Nie zwlekaj, zgłoś się do nas. Na propozycje czekamy do końca listopada 2009!

Kontakt: Wydział Oświaty Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego, Kamila Zdrojewska, zdrojewska@um.tczew.pl, tel. 058 775 93 26

• Tczewski Konkurs Twórczości

7 listopada odbędzie się szósta edycja Tczewskiego Konkursu Twórczości. W konkursie uczestniczą osoby powyżej 16 roku życia, które chcą pokazać swoje zdolności – poprzez wykonanie utworów własnego autorstwa lub interpretację polskich utworów poetyckich.

Gościem Specjalnym tegorocznej edycji będzie piosenkarka **Renata Przemysk** – która swoim występem uświetni zakończenie Konkursu.

Organizatorem imprezy jest centrum Kultury i Sztuki. Patronat objęli: Prezydent Miasta Tczewa, Starosta Tczewski, Marszałek Województwa Pomorskiego.

Serdecznie zapraszamy!

Szczegóły na www.ckis.tczew.pl

• BRAMA świętuje

10 listopada Tczewskie Towarzystwo Kulturalne BRAMA obchodzi 10-lecie działalności. Z tej okazji w Centrum Kultury i Sztuki odbędzie się uroczyste spotkanie członków i sympatyków Towarzystwa. Poznamy dziesięcioletni dorobek Towarzystwa w formie pokazu multimedialnego. Uroczystość uświetni wybitny aktor **Marian Opania**, który wystąpi w ramach cyklu „Ogrody sztuk”. Zapraszamy.

Centrum Edukacji Dorosłych Centrum Kształcenia Ustawicznego w Tczewie

83-110 Tczew, ul. 30 Stycznia 1, tel. 532-13-97, 531-69-50, 777-52-75, fax: 777-62-86

Zaprasza na kursy

Kursy finansowo-księgowo-kadrowo-biurowe

- Kadry i płace – SYMFONIA – 50 godz.
- Finanse i rachunkowość w systemach komputerowych – 150 godz.
- Kadry i płace z elementami księgowości – 190 godz.
- Kurs dla kandydatów na samodzielnych księgowych – 140 godz.
- Kurs dla kandydatów na Sekretarki – Asystentki – 145 godz.
- Specjalista ds. reklamy – 210 godz.
- ABC przedsiębiorczości – 35 godz.

Kursy komputerowe

- I stopnia
- MS WINDOWS, MS WORD, MS EXCEL, INTERNET – 75 godz.
  - MS WINDOWS, MS WORD, INTERNET – 40 godz.
- II stopnia
- Tworzenie stron WWW – 25 godz.
  - MS EXCEL – 25 godz.
  - Grafika komputerowa: COREL DRAW, POWER POINT – 40 godz.

Kursy przygotowawcze

- Dla kandydatów na wychowawców placówek wypoczynku dla dzieci i młodzieży – 40 godz.
- Kurs instruktorski dla kierowników

placówek wypoczynku dla dzieci i młodzieży – 10 godz.

- kursy przygotowujące do matury – 60 godz.

Kursy języka angielskiego, niemieckiego, francuskiego, hiszpańskiego

- angielski na różnych poziomach – od kursów dla początkujących do kursów certyfikacyjnych, m.in. maturalne, Business English, specjalistyczne dla firm, intensywne kursy wakacyjne

Samorząd Miasta Tczewa serdecznie zaprasza na:
OBCHODY NARODOWEGO ŚWIĘTA NIEPODLEGŁOŚCI
11 LISTOPADA 2009

Godz. 8:30

Zbiórka przy **ul. Szkoły Morskiej**.

Godz. 8.40

Uroczystości na Cmentarzu Starym
(ul. 30 Stycznia).

Godz. 9:10

Wymarsz do kościoła p.w. Podwyższenia
Krzyża Świętego.

Godz. 9:30

Uroczysta Msza św. za Ojczyznę

Godz. 17:00

Koncert Muzyki Klasycznej w Centrum
Kultury i Sztuki **(ul. Kard. Wyszyńskiego 10)**.

IMPREZY TOWARZYSZĄCE

- o 7.XI godz. 11:00 Bieg "Mały Sambor"
- o 7 XI godz. 12:00 XIX Uliczny Bieg Sambora
- o 14 XI godz. 14:00 w sali II LO im. Jana III Sobieskiego Turniej Bokserski z okazji Dnia Niepodległości

ZAPRASZAMY

